

Νίκος Βρεττός | Γιάννης Στουρνάρας

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

ΑΞΟΝΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΜΙΑΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σεπτέμβριος 2009

www.amcham.gr

www.bhcc.gr

www.ccifhel.org.gr

www.german-chamber.gr

www.italia.gr

CHAMBER.PRESS

AMERICAN-HELLENIC CHAMBER OF COMMERCE

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2009

Νίκος Βρεττός | Γιάννης Στουρνάρας

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

ΑΞΟΝΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ
ΜΙΑΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο επιχειρηματικός κόσμος της χώρας παρακολουθεί με αυξημένη ανησυχία την εξέλιξη της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα και μαζί με αυτόν ολόκληρος ο Ελληνικός λαός. Παρακολουθεί επίσης τα μέτρα που εξαγγέλλονται από την κυβέρνηση για την μείωση του ελλείμματος που έχουν είτε βραχυπρόθεσμο είτε και διαρθρωτικό χαρακτήρα. Η κατεύθυνση είναι σωστή, το αποτέλεσμα όμως βάσιμα αμφισβητείται γιατί μπορεί μεν να εξυπηρετούνται ορισμένοι στόχοι, εξακολουθεί όμως να λείπει η στρατηγική από τον γενικότερο σχεδιασμό.

Θα θέλαμε να ξεκαθαρίσουμε στο σημείο αυτό τι εννοούμε στρατηγικό σχεδιασμό. Εννοούμε τον σχεδιασμό ενός συνεκτικού δεκαετούς διάρκειας τουλάχιστον προγράμματος ανασυγκρότησης της Ελληνικής οικονομίας μέσα από την υιοθέτηση νέων σύγχρονων όσο και δοκιμασμένων προτύπων για τη φορολογία, την κοινωνική ασφάλιση και τις εργασιακές σχέσεις. Τα νέα πρότυπα θα πρέπει να εξυπηρετούν διάφορους βασικούς στόχους, δηλαδή να είναι ορθολογικά, διαφανή, κοινωνικά δίκαια, αναπτυξιακά και, τέλος, να συμβάλλουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας. Παράλληλα, εννοούμε τον ορθολογικό επανασχεδιασμό της δημόσιας διοίκησης ώστε να καταστεί περισσότερο αποτελεσματική, χρήσιμη για τους πολίτες, και εργαλείο υλοποίησης του εκάστοτε κυβερνητικού σχεδιασμού.

Η παρουσίαση στους κοινοτικούς μας εταίρους και στις αγορές ενός τέτοιου σχεδίου, σωστά δομημένου και συμπληρωμένου από σύστημα και μηχανισμούς υλοποίησης, θα αυξήσει την φερεγγυότητα και την αξιοπιστία της χώρας και θα δώσει ικανή παράταση των προθεσμιών συμμόρφωσης που κατά καιρούς μας επιβάλλονται.

Όλα τα παραπάνω δεν αποτελούν μια εύκολη άσκηση. Απαιτούν πολιτι-

κό θάρρος και αποφασιστικότητα. Απαιτείται σύγκρουση με κατεστημένα συμφέροντα και με κατεστημένες νοοτροπίες. Δεν λείπουν από την πολιτική ηγεσία τής χώρας, ανεξάρτητα από κομματική τοποθέτηση, οι καλές προθέσεις. Πιστεύουμε ότι λείπει η πεποίθηση ότι το πολιτικό κόστος είναι στην ουσία σήμερα πια ανύπαρκτο. Η κοινωνία είναι έτοιμη να δεχθεί την όποια ριζική αλλαγή αρκεί να ακούει την αλήθεια.

Αν αυτά δεν γίνουν, τα όποια αποσπασματικά και μη πλήρη μέτρα θα χάνονται χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα στο πιθάρι των Δαναΐδων.

Για τους λόγους αυτούς τα 5 μεγαλύτερα διμερή εμπορικά επιμελητήρια της Ελλάδας (Ελληνοαμερικανικό, Ελληνοβρετανικό, Ελληνογαλλικό, Ελληνογερμανικό και Ελληνοϊταλικό) οργάνωσαν πρόσφατα μια σειρά ημερίδων με ομιλητές τους διατελέσαντες Υπουργούς Οικονομίας και Οικονομικών της Ελλάδας από το 1990 μέχρι σήμερα, δηλ. τους κκ. Σ. Μάνο, Γ. Παπαντωνίου, Ν. Χριστοδουλάκη, Γ. Αλογοσκούφη, Γ. Παπαθανασίου και την Κα. Α. Κατσέλη (πολιτική εκπρόσωπο του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης για θέματα οικονομίας) τους οποίους και ευχαριστούμε θερμά. Οι διακεκριμένοι ομιλητές εξέθεσαν τις απόψεις τους για τα αίτια της οικονομικής κρίσης, τις ειδικότερες επιπτώσεις της στην Ελλάδα, τα ενδεικνύόμενα μέτρα για την έξοδο από την κρίση, αλλά και για το μέλλον της Ελληνικής οικονομίας γενικότερα. Μετά από την βασική του εισήγηση σε κάθε ομιλητή απηύθυναν στοχευμένες στο θέμα ερωτήσεις οι διακεκριμένοι οικονομικοί συντάκτες Ζώης Τσώλης από την εφημερίδα Το Βήμα, Κώστας Τσαχάκης και Δημήτρης Κανέλλης από την εφημερίδα Έθνος, Βασίλης Ζήρας και Λεωνίδας Στεργίου από την εφημερίδα Καθημερινή και Ιωάννα Κουρελά και Αλκμάν Γρανίτσας από την Ένωση Ανταποκριτών Ξένου Τύπου τους οποίους και ευχαριστούμε θερμά για τη συμβολή τους και τον χρόνο πού διέθεσαν. Τέλος, το συνολικό υλικό επεξεργάστηκαν ευγενώς προσφερθέντες ο Καθηγητής κ. Γιάννης Στουρνάρας, Επιστημονικός Διευθυντής του IOBE και ο κ. Νίκος Βρεττός, Senior Partner και Διευθύνων Σύμβουλος της The Boston Consulting Group (BCG) στην Ελλάδα στους οποίους είμαστε ευγνώμονες για την προθυμία και τον κόπο πού κατέβαλλαν ώστε η παρούσα Έκθεση να εκπονηθεί και να πάρει την τελική της μορφή.

Η παρούσα Έκθεση εμπλουτίστηκε επιπρόσθετα με τη διεθνή και Ελληνική εμπειρία της The Boston Consulting Group (BCG), τις μελέτες και προτάσεις του IOBE καθώς και άλλων ερευνητών, επιμελητηρίων, ινστιτούτων και οργανισμών, εγχώριων και διεθνών και με τις προσωπικές απόψεις των συντακτών της. Βασική επιδίωξη της Έκθεσης είναι να δοθεί μια λεπτομερής, κατά το δυνατόν, εικόνα, με σκέψεις, δράσεις, και προτάσεις για ένα μεταρρυθμιστικό πλαίσιο και πρόγραμμα ανάκαμψης και αναδιάταξης της Ελληνικής οικονομίας. Θα επικαιροποιείται δε κάθε χρόνο τόσο ως προς τις συνθήκες της Ελληνικής οικονομίας όσο και ως προς την πορεία των προτεινομένων μεταρρυθμίσεων.

Παρουσιάζουμε, λοιπόν, μια πλήρη, κατά το δυνατόν, πρόταση εξειδικευμένων στόχων και 123 δράσεων και ένα εργαλείο δουλειάς προς την πολιτική ηγεσία φιλοδοξώντας παράλληλα να συμβάλλουμε στη συζήτηση για ένα νέο όραμα πού έχει ανάγκη ο τόπος. Ευχόμαστε να αξιοποιηθεί με πληρότητα και αίσθημα ευθύνης και να αποτελέσει την στρατηγική για το κτίσιμο του μέλλοντος της Ελληνικής οικονομίας με ορίζοντα το 2020.

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2009

Οι πρόεδροι των Επιμελητηρίων:

Γιάννος Γραμματίδης¹

Χαρίλαος Γκορίτσας²

Χριστόφορος Χατζόπουλος³

Μιχάλης Μαΐλλης⁴

Belisario Capocci⁵

¹ Ελληνοαμερικανικό Εμπορικό Επιμελητήριο, ² Ελληνοβρετανικό Εμπορικό Επιμελητήριο,

³ Ελληνογαλλικό Εμπορικό Επιμελητήριο, ⁴ Ελληνογερμανικό Εμπορικό Επιμελητήριο,

⁵ Ελληνοϊταλικό Εμπορικό Επιμελητήριο

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Η ΚΡΙΣΗ ΩΣ ΚΑΤΑΛΥΤΗΣ ΑΛΛΑΓΩΝ.....	9
2. ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	11
2.1. Τρεις φάσεις οικονομικής πολιτικής	11
2.2. Από την εσωστρεφή προς την εξωστρεφή ανάπτυξη.....	13
2.3. Εφικτοί στόχοι	18
3. ΑΞΟΝΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ: ΕΝΑΣ ΜΟΝΟΔΡΟΜΟΣ	22
3.1. Δημοσιονομικός εξορθολογισμός	22
3.2. Επαναπροσδιορισμός της έννοιας και του ρόλου του κράτους	31
3.3. Υγιές χρηματοπιστωτικό σύστημα	40
3.4. Ισχυροί Ελληνικοί όμιλοι – καινοτόμες επιχειρήσεις / Διείσδυση στην ΝΑ Ευρώπη και στις αναδύμενες μεσογειακές αγορές	42
3.5. Αποτελεσματική παιδεία.....	45
3.6. Ευελιξία εργατικού δυναμικού.....	50
3.7. Περιβάλλον και πράσινο ενεργειακό ισοζύγιο	53
3.8. Ποιοτικός τουρισμός και σύνδεση με τον πολιτισμό	58
3.9. Ισχυρή ναυτιλία	65
3.10. Ανταγωνιστική γεωργία	68
4. ΕΠΑΝΑΚΤΗΣΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΣΤΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ	73

1. Η ΚΡΙΣΗ ΩΣ ΚΑΤΑΛΥΤΗΣ ΑΛΛΑΓΩΝ

Η διεθνής οικονομική κρίση, η μεγαλύτερη από το 1929 μέχρι σήμερα, έχει σημαντικές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Αυτή η κρίση φυσικά δεν άφησε ανεπηρέαστη την Ελλάδα. Οι άμεσες επιπτώσεις στην Ελλάδα υπήρξαν, μέχρι σήμερα τουλάχιστον, ηπιότερες σε σύγκριση με εκείνες στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ρυθμοί ταχείας ανάπτυξης των προηγούμενων ετών αλλά και ορισμένες δομικές αδυναμίες της Ελληνικής οικονομίας - και εδώ είναι το παράδοξο - όπως η εσωστρέφεια (σχετικά μικρό ποσοστό εξαγωγών στο ΑΕΠ) και η προσανατολισμένη στην εγχώρια αγορά παραγωγή, ο μεγάλος και βαθύς Δημόσιος Τομέας και η χαμηλή έκθεση του εγχώριου τραπεζικού κλάδου σε τοξικά προϊόντα, λειτούργησαν ως προσωρινά αναχώματα επιβραδύνοντας την πλήρη εξάπλωση των συμπτωμάτων της κρίσης.

Παρόλα αυτά, τα οικονομικά μεγέθη πήραν και στην Ελλάδα αρνητική τροπή. Η ανάπτυξη προβλέπεται να είναι περίπου μηδενική το 2009 για πρώτη φορά εδώ και πολλά χρόνια, το κρατικό έλλειμμα προβλέπεται να ανέλθει στο 7% του ΑΕΠ για το 2009, το ποσοστό ανεργίας στο 9,5% ενώ το δημόσιο χρέος αναμένεται να ξεπεράσει το 100% του ΑΕΠ. Πρόσφατες προσπάθειες της κυβέρνησης για μερική περιστολή των δαπανών και τη συλλογή εσόδων είναι σε γενικές γραμμές προς τη σωστή κατεύθυνση, όπως επίσης αποτελεί θετική εξέλιξη η βελτίωση στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, η διατήρηση του ρυθμού μεταβολής της συνολικής κατανάλωσης σε θετικό επίπεδο και η επιτάχυνση του ρυθμού εκτέλεσης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Γενικά όμως, η τάση των περισσότερων οικονομικών μεγεθών είναι εντόνως ανησυχητική.

Η κρίση ανέδειξε τα χρόνια προβλήματα του παρόντος αναπτυξιακού

προτύπου της Ελληνικής οικονομίας, πού συνοψίζονται κυρίως στη χαμηλή ανταγωνιστικότητα, τη χαμηλή ένταση ανταγωνισμού στις αγορές, στην αναποτελεσματική λειτουργία του Δημόσιου Τομέα, το μη βιώσιμο ασφαλιστικό σύστημα και το ανεπαρκές εκπαιδευτικό σύστημα πού δεν είναι συνδεδεμένο με την αγορά εργασίας. Ανέδειξε επίσης και τις συνέπειες των παραπάνω, που είναι τα συνεχή δημοσιονομικά ελλείμματα ακόμα και σε περιόδους υψηλής ανάπτυξης, το υψηλό δημόσιο χρέος, το υψηλό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, το χαμηλό ποσοστό απασχόλησης και το δυσμενές επιχειρηματικό περιβάλλον. Δεν είναι, τυχαία, κατά συνέπεια, η δραματική αύξηση του κόστους δανεισμού του Ελληνικού δημοσίου: στην κορύφωση της παγκόσμιας πιστωτικής κρίσης, η διαφορά της απόδοσης του δεκαετούς ομολόγου του Ελληνικού δημοσίου από το αντίστοιχο γερμανικό ήταν περίπου 3 εκατοστιαίες μονάδες, «κλειδώνοντας» και μεταφέροντας στο μέλλον ένα δυσαναλόγως υψηλό κόστος δανεισμού. Παρά το γεγονός ότι η διαφορά αυτή έχει σήμερα μειωθεί σημαντικά, στις 1,2 εκατοστιαίες μονάδες, αυτό αποτελεί ένα σαφές μήνυμα που μας στέλνουν οι αγορές.

Η διεθνής κρίση, λοιπόν, παρά τις συγκριτικά, με τις λοιπές χώρες-μέλη της Ευρωζώνης, ήπιες άμεσες επιπτώσεις στην Ελληνική οικονομία, έχει έντονα αρνητικές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις. Αναδεικνύοντας και αποκαλύπτοντας τα προβλήματα του παρόντος αναπτυξιακού προτύπου, έθεσε υπό αμφισβήτηση τη βιωσιμότητα του.

2. ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

2.1 Τρεις φάσεις οικονομικής πολιτικής

Μια μακροσκοπική ανάλυση της Ελληνικής οικονομίας καταδεικνύει ότι έχουμε περάσει από 3 γενικές φάσεις ανάπτυξης.

A) Την καταπολέμηση της φτώχειας στη μεταπολεμική περίοδο και μέχρι και τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης, και την είσοδο της χώρας σε τροχιά αναπτυξιακή, επιτυγχάνοντας υψηλότερους αναπτυξιακούς ρυθμούς της τάξεως του 6-7% (κατά 2-3 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερους από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ). Μπορεί να λεχθεί ότι με την ένταξη στην τότε ΕΟΚ, έκλεισε αυτή η πρώτη φάση, έχοντας περάσει δύο πετρελαϊκές κρίσεις – που επηρέασαν βέβαια τους ρυθμούς ανάπτυξης - και περιόδους υψηλού πληθωρισμού.

B) Την επιτάχυνση της κοινωνικής συνοχής και την καταπολέμηση των ανισοτήτων κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '80. Αυτό επετεύχθη, σε μεγάλο βαθμό, με τη συσσώρευση χρέους (εσωτερικού και εξωτερικού) και με τις εισροές από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Από το 20% του ΑΕΠ που ήταν μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70, το δημόσιο χρέος εκτοξεύτηκε στο 100% του ΑΕΠ σε διάστημα μιας περίπου δεκαετίας και παρέμεινε στα επίπεδα αυτά μέχρι σήμερα, δυσχεραίνοντας τις μελλοντικές επιλογές της οικονομικής πολιτικής. Επίσης ο πληθωρισμός εξελίχθηκε σε μόνιμη πληγή της οικονομίας. Σχετικά με τη δημοσιονομική πολιτική, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70 οι κυβερνήσεις ακολουθούσαν τον αποκαλούμενο «χρυσό κανόνα», που επέτρεπε ελλείμματα μόνο στο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων. Μετέπειτα όμως, ο κανόνας αυτός αγνοήθηκε. Ο ρυθμός ανάπτυξης άρχισε να επιβραδύνεται και έπεσε πολύ χαμηλά τη δεκαετία του '80 και στις αρχές της δεκαετίας του '90 (από -1% έως 1%). Ο πληθωρι-

σμός ακολούθησε ανοδική πορεία και παρέμενε διαρκώς σε υψηλά επίπεδα. Παράλληλα, σημειώθηκε έκρηξη στις εγγυήσεις του Δημοσίου για δάνεια από ιδιωτικές και δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς, καθώς και εκρηκτική αύξηση στα χρέη των ΔΕΚΟ και των αγροτικών συνεταιρισμών. Το 1989 οι εγγυήσεις του Δημοσίου ανήλθαν στο 32% του ΑΕΠ. Τα επόμενα τρία χρόνια περίπου οι μισές εγγυήσεις είχαν καταπέσει επιβαρύνοντας έτσι το δημόσιο χρέος.

Γ) Την πολιτική της σύγκλισης και του Ευρώ από τα μέσα της δεκαετίας του '90 μέχρι και σήμερα. Η κεντρική αυτή επιλογή μπορεί, σε γενικές γραμμές, να ειπωθεί ότι χαρακτηρίζει την οικονομική πολιτική της χώρας μας έκτοτε. Ειδικότερα, η Ελληνική οικονομία σημείωσε σημαντική πρόοδο:

- Πέτυχε την ονομαστική σύγκλιση και τη συμμετοχή της στην Ευρωζώνη μετά από, όπως ήδη αναφέρθηκε, δύο περίπου δεκαετίες (1974–1994) υψηλού πληθωρισμού, νομισματικής, συναλλαγματικής και δημοσιονομικής αστάθειας αλλά και υποτονικών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης σε σύγκριση τόσο με τους υψηλούς ρυθμούς των δεκαετιών του '50 και του '60, όσο και με αυτούς των εταίρων της στην ΕΕ
- Σημείωσε υψηλούς μέσους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης (περίπου 4%) και υψηλούς μέσους ρυθμούς αύξησης της παραγωγικότητας σε σχέση με τους λοιπούς εταίρους της στην ΕΕ. Ως αποτέλεσμα επιτυγχάνει παράλληλα με την ονομαστική και πραγματική σύγκλιση, αφού το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδος το 2008 σε μονάδες ισοδύναμης αγοραστικής δύναμης εκτιμάται από την Eurostat ότι ήταν περίπου ίσο με το μέσο όρο της ΕΕ των 27 και στο 90% περίπου του μέσου όρου της Ευρωζώνης
- Ενίσχυσε σημαντικά το κοινωνικό κράτος
- Επένδυσε σε υποδομές και πραγματοποίησε με επιτυχία τους Ολυμπιακούς Αγώνες
- Αναδιαρθρώθηκαν σημαντικοί κλάδοι της οικονομίας, όπως ο

τραπεζικός, οι οποίοι συνέβαλαν στην οικονομική ανάπτυξη

- Ξεκίνησε πρόγραμμα μετοχοποιήσεων και ιδιωτικοποιήσεων των ΔΕΚΟ, μειώνοντας την εξάρτησή τους από κρατικούς πόρους
- Άνοιξε την αγορά εργασίας σε μετανάστες, οι οποίοι στην φάση ανάπτυξης της οικονομίας πρόσφεραν το απαραίτητο εργατικό δυναμικό με χαμηλό κόστος

2.2 Από την εσωστρεφή προς την εξωστρεφή ανάπτυξη

Η οικονομική ανάπτυξη την περίοδο αυτή (1995 – 2008) στηρίχτηκε στην αύξηση της κατανάλωσης και των επενδύσεων, ως αποτέλεσμα της μείωσης (σύγκλισης) των επιτοκίων, στη σταθερότητα που επέφερε η προσδοκία, και τελικώς η υιοθέτηση, του ευρώ, στην κατασκευή υποδομών που χρηματοδοτήθηκαν και χρηματοδοτούνται μερικώς από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, στην εισροή νέου εργατικού δυναμικού και στις συνέργειες και την αλληλεξάρτηση μεταξύ των μακροοικονομικών εξελίξεων και της απελευθέρωσης και εξυγίανσης του τραπεζικού συστήματος.

Όμως, παρά τις επιδόσεις αυτές, η δυναμική του παρόντος αναπτυξιακού προτύπου, του «προτύπου της σύγκλισης» που είναι σε ισχύ από τα μέσα της δεκαετίας του '90 μέχρι σήμερα, εξαντλείται, αφού η Ελλάδα, ως μικρή οικονομία, δεν μπορεί να συνεχίσει να στηρίζει τους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης στην εγχώρια κατανάλωση και τις εγχώριες επενδύσεις. Ανεξάρτητα από τις επιπτώσεις και τη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης, ο νόμος των φθινουσών αποδόσεων θέτει περιορισμούς στην εσωστρεφή ανάπτυξη. Ήδη, υπάρχουν οι πρώτες ενδείξεις γι' αυτό:

- Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών εμφάνισε το 2007 το μεγαλύτερο έλλειμμα (περίπου 14% του ΑΕΠ) στην σύγχρονη οικονομική ιστορία της Ελλάδας, που είναι το μεγαλύτερο μεταξύ των χωρών – μελών του ΟΟΣΑ
- Το ποσοστό της εθνικής αποταμίευσης στο ΑΕΠ, παράλληλα, έχει επίσης μειωθεί σημαντικά στο 10% περίπου, ένα από τα μικρότε-

ρα ποσοστά αποταμίευσης στον ΟΟΣΑ

- Παρά την πρόοδο που είχε επιτευχθεί από τα μέσα της δεκαετίας του '90, σήμερα συνεχίζει να υπάρχει σοβαρό δημοσιονομικό πρόβλημα που αντανακλάται στην αδυναμία περιορισμού του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους σε μόνιμη βάση, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι στο ασφαλιστικό σύστημα προβλέπεται να αναπτυχθούν, όπως έχει ήδη επισημανθεί από έγκυρους αναλυτές, σοβαρές ανισορροπίες μεταξύ εισροών και εκροών με τη γήρανση του πληθυσμού αλλά και τη συνταξιοδότηση τής, μετά το τέλος του πολέμου, γενιάς (baby boomers)
- Η διεθνής ανταγωνιστικότητα των εγχώρια παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών είναι χαμηλή, ενώ το ποσοστό των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών στο ΑΕΠ (περίπου 23% στο 2008) είναι το χαμηλότερο στην ΕΕ των 15, ειδικά αν συγκριθεί με αυτό των λοιπών μικρών οικονομιών, συμβάλλοντας έτσι στο μεγάλο άνοιγμα του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών
- Ο ανταγωνισμός στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών είναι ατελής και αντανακλάται στα σχετικά υψηλά ποσοστά κέρδους σε διάφορους κλάδους
- Οι ξένες επενδύσεις είναι οι χαμηλότερες μεταξύ όλων των χωρών – μελών του ΟΟΣΑ
- Το ποσοστό ανεργίας είναι υψηλό, κοντά στο 9,5% το 2009, και ειδικά το ποσοστό ανεργίας των νέων και των γυναικών, ενώ το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον ενεργό πληθυσμό είναι από τα χαμηλότερα στην ΕΕ (περίπου 60%) λόγω της μικρής συμμετοχής των νέων και των γυναικών
- Το ποσοστό των ατόμων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας είναι από τα υψηλότερα στην Ευρωζώνη (20%), ιδιαίτερα σε ορισμένες περιφέρειες της χώρας, παρά το γεγονός ότι το μέγεθος των κοινωνικών δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ έχει πλησιάσει αρκετά τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ευρωζώνης

- Το τεχνολογικό περιεχόμενο των εξαγωγών είναι, συγκριτικά με τις λοιπές χώρες-μέλη της ΕΕ, χαμηλού επιπέδου
- Το ενδοκλαδικό εμπόριο είναι περιορισμένο
- Το εκπαιδευτικό σύστημα υστερεί σημαντικά σε σχέση με αυτό των εταίρων της Ελλάδας στην ΕΕ
- Οι δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης είναι από τις χαμηλότερες στην ΕΕ

Τα διαχρονικά αυτά προβλήματα είναι έκδηλα σε πολλούς οικονομικούς δείκτες διεθνών οργανισμών. Επισημαίνουμε μόνο ότι η ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας έχει υποβαθμιστεί κατά 32 θέσεις μεταξύ των ετών 2003 και 2008, σύμφωνα με το WEF (World Economic Forum).

Η Ελληνική οικονομία χρειάζεται λοιπόν απαραίτητως ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο. Η ανάπτυξη πρέπει να γίνει περισσότερο εξωστρεφής. Από την πλευρά της ζήτησης, πρέπει να στηρίζεται περισσότερο στις εξαγωγές ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών και λιγότερο στην κατανάλωση, διότι η Ελλάδα είναι μια μικρή οικονομία και η ανάπτυξη της εγχώριας ζήτησης δεν μπορεί να συνεχίζεται επί μακρόν.

Η παραγωγική μας δομή (βιομηχανία, βιοτεχνία, γεωργία υπηρεσίες) κυριαρχείται από δραστηριότητες παραδοσιακής τεχνολογίας. Παράλληλα, η ανταγωνιστικότητα των σημαντικότερων υπηρεσιών της χώρας, όπως π.χ. του τουρισμού, υστερεί αδικαιολόγητα. Είμαστε εκτεθειμένοι στον ανταγωνισμό χωρών με χαμηλό εργατικό κόστος. Αυτό που ήταν παλαιότερα πλεονέκτημα, δεν είναι πλέον. Έχουμε καθυστερήσει υπερβολικά στη μετάβαση στην οικονομία της γνώσης, στην εφαρμογή νέων καινοτομιών και την εισαγωγή νέων τεχνολογιών. Ακόμα δεν έχουμε αποδεχτεί τις αρχές της πράσινης και βιώσιμης ανάπτυξης. Και δεν πρέπει να λησμονούμε ότι το μέγεθος της Ελληνικής βιομηχανίας είναι σχετικά μικρό. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ο κύκλος εργασιών των 1.725 σημαντικότερων παραγωγικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα ήταν το 2008 €65 δις, όσο δηλαδή ο κύκλος εργασιών της 56ης μεγαλύτερης εταιρείας του κόσμου.

Η Ελλάδα χρειάζεται, λοιπόν, μια ανασύνταξη των παραγωγικών της δυνάμεων ώστε τα επόμενα χρόνια να πετύχει υψηλότερη εσωτερική προστιθέμενη αξία για να διασφαλίσει την άνοδο της απασχόλησης και του βιοτικού επιπέδου, μεγαλύτερη διεθνή ανταγωνιστικότητα - δηλαδή να μετακινηθεί από προϊόντα και υπηρεσίες χαμηλής τεχνολογίας και ποιοτικού περιεχομένου σε προϊόντα και υπηρεσίες μεσαίας/υψηλής τεχνολογίας και ποιότητας. Για το σκοπό αυτό, πρέπει να συνδυάσει τα παραδοσιακά συγκριτικά της πλεονεκτήματα με τα επιτεύγματα της σύγχρονης τεχνολογίας.

Είναι επίσης γεγονός ότι πολλές επιχειρήσεις αντί να επενδύουν, να καινοτομούν και να παράγουν ανταγωνιστικά προϊόντα, καταφεύγουν όλο και συχνότερα στην εμπορική κερδοσκοπία εις βάρος και του καταναλωτή και του παραγωγού. Παράλληλα, παρατηρείται σημαντική έλλειψη συντονισμού κράτους-παραγωγής σε κλάδους όπως ο τουρισμός ή η αγροτική οικονομία, όπου η ευθυγράμμιση δράσεων και η βέλτιστη αξιοποίηση των κρατικών πόρων που επενδύονται είναι προϋπόθεση επιτυχίας (π.χ. στην τουριστική αγορά: πρότυπα ποιότητας, τιμολογιακή πολιτική και ανάλογη προώθηση του τουριστικού προϊόντος). Η αδυναμία συγκρότησης ισχυρών Ελληνικών επιχειρήσεων, η αθρόα έξοδος των επενδύσεων σε χώρες χαμηλού κόστους χωρίς αναπλήρωση και αντίκρισμα από άλλες εγχώριες παραγωγικές δραστηριότητες, όπως και η διαχρονική έλλειψη ξένων επενδύσεων, έχουν οδηγήσει τον παραγωγικό ιστό σε μια τελματική κατάσταση.

Μπορούμε εύκολα να εντοπίσουμε τομείς με δυναμικά συγκριτικά πλεονεκτήματα γύρω από τους οποίους θα πρέπει να γίνει η παραγωγική αναδιάταξη και ανάπτυξη. Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που ενσωματώνουν τα νέα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας αποτελούν συνδυασμό (α) αυτών που ενσωματώνουν τα ήδη υπάρχοντα συγκριτικά πλεονεκτήματα σε παραδοσιακούς κλάδους της οικονομίας, όπως τα τρόφιμα, η ναυτιλία, ο τουρισμός και άλλες υπηρεσίες, με (β) τη ποιότητα και τη καινοτομία που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες, και, κυρίως, η εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού σε αυτές. Επίσης, συγκριτικά πλεονεκτήματα εντοπίζονται σε ενδιάμεσα βιομηχανικά προϊόντα που αποτελούν αντικείμενο ενδοκλαδικού διεθνούς εμπορίου, λόγω εξειδίκευσης και οικο-

νομιών κλίμακας. Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που ενσωματώνουν τα νέα, δυναμικά συγκριτικά πλεονεκτήματα μπορεί, εντελώς ενδεικτικά, να περιλαμβάνουν αγροτικά προϊόντα υγιεινής διατροφής, προϊόντα βιολογικών καλλιεργειών, προϊόντα από ιχθυοκαλλιέργειες, θερινό και χειμερινό θεματικό τουρισμό σε συνδυασμό με επισκέψεις αρχαιολογικών χώρων, πρωτοπόρες υπηρεσίες υγείας υψηλής ποιότητας όπως κέντρα αποκατάστασης (rehabilitation centers), διεξαγωγή επιστημονικών συνεδρίων, αλλά και ηλεκτρονικό υλικό, τηλεπικοινωνιακό υλικό, ιατρικά μηχανήματα κλπ., παράλληλα βεβαίως με τις κλασικές υπηρεσίες στο χώρο του παραδοσιακού τουρισμού και της ναυτιλίας όπου η Ελλάδα ήδη κατέχει ένα αδιαμφισβήτητο συγκριτικό πλεονέκτημα.

Μεγάλη σημασία όμως έχει η αναδιάρθρωση και αναδιάταξη ορισμένων «υποδομών» που τέμνουν τις παραγωγικές δυνάμεις (παιδεία, δεξιότητες και ευελιξία εργατικού δυναμικού, πράσινη ανάπτυξη και ενέργεια, ανταγωνιστικό μέγεθος, δίκτυα, γεωγραφική κατανομή κλπ.).

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η οικονομική πολιτική της Ελλάδας τα επόμενα χρόνια θα ασκείται πάνω σε τεντωμένο σκοινί. Από τη μια πλευρά θα πρέπει να στηρίξει τις αδύναμες κοινωνικές ομάδες με φορολογικά και κοινωνικά μέτρα, να ενισχύσει τις δημόσιες επενδύσεις και να αυξήσει τις κοινωνικές δαπάνες (ώστε, μεταξύ άλλων, να αντιμετωπιστούν και οι συνέπειες της παγκόσμιας κρίσης). Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να μειώσει το έλλειμμα και το χρέος ώστε να προστατεύσει τη χώρα από τους κινδύνους της υπερχρέωσης και, ταυτόχρονα, θα πρέπει να αναβαθμίσει την ανταγωνιστικότητα ώστε να διασφαλιστεί μία υγιής και μακρόχρονη αναπτυξιακή προοπτική. Υπάρχει άραγε διέξοδος σε αυτό το σκληρό και αδυσώπητο δίλημμα;

Μόνη λύση και διέξοδος είναι η υιοθέτηση ενός πειστικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων και η συνεπής και άμεση εφαρμογή του. Οφείλουμε να εντάξουμε τις απαιτούμενες **διαρθρωτικές και δομικές αλλαγές σε ένα πρόγραμμα ανόρθωσης της οικονομίας δεκαετούς διάρκειας.**

Εν κατακλείδι, για να πραγματοποιηθούν οι μεταβολές αυτές πρέπει να αλλάξουν πολλά στα όρια και στις σχέσεις **κατανάλωσης-αποταμίευ-**

σης, κράτους-αγοράς, δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, στον τομέα εθνικών-διεθνών οικονομικών σχέσεων, στο «τρίγωνο της γνώσης» (παιδεία, έρευνα & ανάπτυξη, καινοτομία), ευελιξίας -κοινωνικής προστασίας. Η διεθνής εμπειρία, ιδιαίτερα των Σκανδιναβικών χωρών, διδάσκει ότι για μικρές οικονομίες όπως η Ελλάδα, στον απαιτητικό κόσμο της παγκοσμιοποίησης και του διεθνούς ανταγωνισμού, αυτό είναι εφικτό.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις προδιαγράφουν βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες παρεμβάσεις και μέτρα που θα συμβάλλουν στην απαραίτητη προσαρμογή. Στη παρούσα φάση ίσως αντιταχθεί η άποψη ότι πρέπει να προταχθούν οι βραχυπρόθεσμες αναγκαιότητες που συνδέονται αμεσότερα με την κρίση. Όμως, στη δημοσιονομική κατάσταση που βρίσκεται η Ελληνική οικονομία σήμερα, οι διαθέσιμες πυροσβεστικές, βραχυπρόθεσμες παρεμβάσεις είναι αφενός λίγες και αφετέρου αμφίβολης αποτελεσματικότητας, ενώ, όπως ήδη ειπώθηκε από έγκυρους αναλυτές, μεταφέρουν υψηλό κόστος στο μέλλον. Αντίθετα, η ταυτόχρονη λήψη (α) λελογισμένων μέτρων δημοσιονομικής σταθεροποίησης και (β) μέτρων διαρθρωτικής προσαρμογής που αφενός ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα και αφετέρου είναι συνεπή με την αναγκαία προσαρμογή του αναπτυξιακού προτύπου, είναι πολύ πιθανόν να μειώσουν το κόστος δανεισμού του Ελληνικού δημοσίου λόγω της αύξησης της αξιοπιστίας της οικονομικής πολιτικής, και να λειτουργήσουν αναπτυξιακά. Η κρίση μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο με ένα σύνολο μέτρων και παρεμβάσεων που θα εντάσσονται σε ένα μέσο-μακροπρόθεσμο σχέδιο ανασυγκρότησης της Ελληνικής οικονομίας πάνω σε νέες βάσεις. Οι προτάσεις που περιλαμβάνονται εδώ εντάσσονται σε αυτή τη λογική. Στην ουσία, είναι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που έχουν μεν κατά κόρον επισημανθεί, αλλά δεν έχουν περιληφθεί σε ένα συνεκτικό και ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης, αλλά ούτε και μερικά έχουν προχωρήσει.

2.3. Εφικτοί στόχοι

A) Η πραγματική σύγκλιση με βάση το κατά κεφαλήν εισόδημα: έχει ήδη επιτευχθεί σε σχέση με την ΕΕ εάν ληφθεί ως βάση η ΕΕ των 25

ή των 27. Η στόχευση λοιπόν πρέπει να είναι η σύγκλιση με την Ευρωζώνη σε μονάδες ισοδύναμης αγοραστικής δύναμης. Και αυτό είναι απόλυτα εφικτό μέσα στα επόμενα δέκα χρόνια αν διατηρηθεί η μέση διαφορά μεταβολής της παραγωγικότητας Ελλάδος-Ευρωζώνης της προηγούμενης δεκαετίας (περίπου 2%).

B) Μέσος δεκαετής ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης κοντά στο 4%: παρά τις δυσμενείς επιπτώσεις της τρέχουσας οικονομικής κρίσης, ο ρυθμός οικονομικής ανόδου της Ελληνικής οικονομίας για την επόμενη δεκαετία μπορεί να τεθεί πλησίον του μέσου όρου της περιόδου 1995-2008, δηλαδή 4%. Αυτός ο στόχος μπορεί να συντελεσθεί μέσα από την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας (προϊόν ανά απασχολούμενο) της τάξης του 3% ετησίως και από την αύξηση της απασχόλησης της τάξης του 1% ετησίως. Ο στόχος αυτός ενδεχομένως φαίνεται υπεραισιόδοξος, η πεποίθησή μας όμως είναι ότι είναι εφικτός. Πρώτον, σύμφωνα με τις περισσότερες ενδείξεις, η διεθνής κρίση φαίνεται ότι πλησιάζει στο τέλος της. Δεύτερον, και σημαντικότερο, οι δυνατότητες για περαιτέρω αύξηση της παραγωγικότητας στην Ελληνική οικονομία είναι μεγάλες:

- Η διείσδυση του διαδικτύου και η χρήση συστημάτων πληροφορικής στην οικονομία και ιδιαίτερα στις υπηρεσίες (η Ελλάδα βρίσκεται στην τελευταία θέση της ΕΕ στη χρήση του διαδικτύου και σε δαπάνες σε συστήματα πληροφορικής) αναμένεται να αυξήσει δραστικά την παραγωγικότητα, σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία
- Η βελτίωση του ρυθμιστικού πλαισίου των αγορών αγαθών και υπηρεσιών στην Ελλάδα θα μπορούσε να αυξήσει το ΑΕΠ κατά 3,5%
- Η μείωση του κόστους συμμόρφωσης των επιχειρήσεων στις διοικητικές ρυθμίσεις σύμφωνα με τους αναθεωρημένους στόχους της Διαδικασίας της Λισσαβόνας εκτιμάται ότι θα μπορούσε να αυξήσει το ΑΕΠ κατά 3,5%
- Η απελευθέρωση των «κλειστών επαγγελμάτων» (περίπου 70 τον αριθμό) αναμένεται να αυξήσει μόνιμα το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ κατά 0,5%

■ Η μείωση του «κόστους άσκησης της επιχειρηματικότητας» και η αύξηση στις εισαγωγές κεφαλαίων για άμεσες ξένες επενδύσεις (η Ελλάδα κατατάσσεται στη θέση 121 από 141 χώρες ανάλογα με τις ξένες επενδύσεις που πραγματοποιούνται στη χώρα, ενώ η θεωρητική της δυνατότητα, σύμφωνα με ένα δείκτη 12 θεμελιωδών μεγεθών, θα μπορούσε να ήταν στη θέση 36) εκτιμάται ότι θα μπορούσε να συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση του ΑΕΠ

■ Η βελτίωση της επίδοσης κατά 45 μονάδες στην επίδοση των μαθητών στο πρόγραμμα PISA του ΟΟΣΑ (δηλαδή κατά 3%), στο οποίο η Ελλάδα κατατάσσεται προτελευταία, συναρτάται με μόνη αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά 1% ετησίως

Γ) Η αναδιάρθρωση της συνολικής ζήτησης στην Ελληνική οικονομία, με απώτερο στόχο τη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά 10 περίπου εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ μέσα στην επόμενη δεκαετία. Αυτό συναρτάται: πρώτον με **αύξηση των εξαγωγών**, που σήμερα είναι περίπου στο 23% του ΑΕΠ (το μικρότερο στην ΕΕ), όταν στις άλλες μικρές οικονομίες της ΕΕ ποικίλει από 30% έως 90% περίπου, **κατά 10% του ΑΕΠ** την επόμενη δεκαετία. Η αύξηση του μεριδίου των Ελληνικών εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών στην παγκόσμια αγορά από τα μέσα της δεκαετίας του '90 έως σήμερα και η βελτίωση της σύνθεσης των εξαγωγών με διπλασιασμό (περίπου) του ποσοστού των εξαγόμενων μεταποιητικών προϊόντων μεσαίας και υψηλής τεχνολογίας αποτελεί ασφαλή ένδειξη ότι αυτός ο στόχος είναι εφικτός, δεύτερον, **με αύξηση της εθνικής αποταμίευσης** επίσης κατά 10 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ.

Δ) Η μείωση της ανεργίας στο 4%: ουσιαστικά η πλήρης απασχόληση, ιδιαίτερα των νέων. Αυτό, πέραν της οικονομικής ανάπτυξης, απαιτεί και στοχευμένες πολιτικές (ενεργητικές πολιτικές) στην αγορά εργασίας, όπως είναι η δια βίου μάθηση, η επαγγελματική επιμόρφωση, η δημιουργία προγραμμάτων επανένταξης των μακροχρόνια ανέργων, η επιδότηση του αρχικού μισθού/εισφορών των νέων κ.α.

Ε) Η μείωση του δημόσιου χρέους στο 75% του ΑΕΠ, ποσοστό το

οποίο βρίσκεται κοντά στα επίπεδα που αναφέρονται στη Συνθήκη

Ο στόχος της πραγματικής σύγκλισης με την Ευρωζώνη μέσα στην επόμενη δεκαετία είναι απόλυτα εφικτός. Πρώτον, είναι συνεπής με τις συγκριτικές επιδόσεις Ελλάδας-Ευρωζώνης της προηγούμενης δεκαετίας. Δεύτερον, όπως ήδη σκιαγραφήθηκε και θα αναλυθεί και παρακάτω, οι δυνατότητες είναι μεγάλες, αρκεί να εφαρμοστεί η κατάλληλη πολιτική. Η πολιτική αυτή είναι πολυδιάστατη, και τέμνει την οικονομία, τους θεσμούς και την κοινωνία.

3. ΑΞΟΝΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ - ΕΝΑΣ ΜΟΝΟΔΡΟΜΟΣ

3.1 Δημοσιονομικός εξορθολογισμός

Προτείνεται:

A) ΠΕΡΙΣΤΟΛΗ ΔΑΠΑΝΩΝ

- Καταγραφή όλων ανεξαιρέτως των δημοσιονομικών μεγεθών και της διαχρονικής εξέλιξής τους, συμπεριλαμβάνοντας με κάθε λεπτομέρεια την οικονομική κατάσταση στις ΔΕΚΟ, στα δημόσια νοσοκομεία, στα ασφαλιστικά ταμεία και στους ΟΤΑ, δηλ. παντού όπου ξοδεύονται χρήματα των φορολογουμένων. Η ακριβής και συστηματική αποτύπωση και το «μέτρημα» είναι προϋπόθεση οποιασδήποτε βελτίωσης. Το ίδιο το μέτρημα συνιστά βελτίωση, όπως και η εγκατάσταση συστήματος συνεχούς μετρήματος στη συνέχεια. Μια δυνατότητα έγκαιρης πραγματοποίησης αυτού του εγχειρήματος είναι η προσφυγή σε έγκυρες ελεγκτικές εταιρείες
- Εντοπισμός συγκριτικών πρακτικών και καθιέρωση «best practice benchmarks»
- Ενοποίηση Λογιστικών και Πληροφοριακών Συστημάτων: το Ελληνικό δημόσιο σήμερα λειτουργεί χωρίς ενοποιημένα λογιστικά και πληροφοριακά συστήματα. Θα ήταν δυνατόν μια μεγάλη εταιρεία, π.χ. μια πολυεθνική εταιρεία, να λειτουργήσει με τον τρόπο αυτό; Προφανώς όχι. Και όμως, στο Ελληνικό δημόσιο τα παραδείγματα αφθονούν. Για παράδειγμα τα 130 Νοσοκομεία του ΕΣΥ δεν ελέγχονται κεντρικά από το Υπουργείο Υγείας με ενιαίο λογιστικό και πληροφοριακό σύστημα, ενώ στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας υπάρχουν τρία διαφορετικά μισθολογικά και λογιστικά κέντρα, ένα για κάθε Κλάδο. Με τον τρόπο αυτό δεν υπάρχει κε-

ντρικός έλεγχος των δαπανών, δεν υπάρχει μέτρο σύγκρισης (π.χ. συνταγογράφηση ποσότητας φαρμάκων ανά ασθενή), με αποτέλεσμα να υπάρχει αλματώδης αύξησή τους. Πολλές χώρες, ιδιαίτερα της Ε.Ε., εφαρμόζουν ήδη ενοποιημένα λογιστικά συστήματα που καλύπτουν λειτουργίες όπως: κατάρτιση και εκτέλεση προϋπολογισμού, έλεγχος διαχείρισης πληρωμών, γενική λογιστική. Όλες οι συναλλαγές και οι έλεγχοι γίνονται μέσω του πληροφορικού συστήματος και καμιά χειρόγραφη συναλλαγή δεν επιτρέπεται εκτός συστήματος εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις

- Ουσιαστικοί έλεγχοι δαπανών σε όλο το εύρος του δημόσιου τομέα: είναι γνωστό ότι οι έλεγχοι που γίνονται από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και το Ελεγκτικό Συνέδριο είναι μόνο έλεγχοι νομιμότητας και δεν ασχολούνται με το αν οι δαπάνες του Δημοσίου έχουν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα, αν έχουν γίνει υπερβάσεις και πώς δικαιολογούνται, κ.ο.κ. Επιπλέον οι έλεγχοι αυτοί δεν αφορούν μια σειρά από κρίσιμες δαπάνες, όπως π.χ. μισθοδοσία, συντάξεις, κ.α. Οι έλεγχοι θα πρέπει να διενεργούνται από ελεγκτές του Υπουργείου Οικονομικών και να πραγματοποιούνται σε όλους τους φορείς του Δημοσίου, όπως ΟΤΑ, φορείς κοινωνικής ασφάλισης, δημόσια νοσοκομεία, κ.λ.π. Αν δεν επαρκεί το εξειδικευμένο προσωπικό στο Δημόσιο, τότε η εργασία αυτή μπορεί να ανατεθεί σε ορκωτούς ελεγκτές
- Έλεγχος των δαπανών Υγείας: προτείνεται ένα πιλοτικό πλέγμα δράσεων, άμεσων και μεσοπρόθεσμων, πρώτα πιλοτικά σε δέκα μεγάλα Νοσηλευτικά Ιδρύματα (Αθήνα-Θεσσαλονίκη-Πάτρα-Δωδεκάνησα) και αργότερα στα υπόλοιπα, ως ακολούθως:
 - (α) Ολοκληρωμένος οικονομικός –λογιστικός έλεγχος, πλήρης απογραφή ειδών με αναλυτική καταγραφή περιουσιακών στοιχείων, με σκοπό την ολοκλήρωση αρχικού ισολογισμού από άρτια εκπαιδευμένους και έμπειρους ελεγκτές διεθνών εξειδικευμένων οίκων, αρχικά σε δέκα μεγάλα Νοσηλευτικά Ιδρύματα, με ταυτόχρονη εξειδίκευση του στελεχιακού δυναμικού του Υπουργείου Υγείας σε όλες τις φάσεις του Εσωτερικού Ελέγχου
 - (β) Πλήρης ενσωμάτωση της διαδικασίας ηλεκτρονικού διαγωνι-

σμού (e-tendering) ως μεθόδου διενέργειας διαγωνισμών και προμηθειών

- (γ) Διαμόρφωση συστημάτων αποζημίωσης των Νοσηλευτικών Ιδρυμάτων με βάση διαγνωστικές κατηγορίες (Diagnostic Related Groups-DRG)
 - (δ) Διαμόρφωση εφαρμογών συστημάτων ελέγχου και παρακολούθησης χρήσης αναλώσιμου και υγειονομικού υλικού, με σκοπό τη δημιουργία βασικών πινάκων συντελεστών χρήσης ανά είδος περιστατικού και ενσωμάτωση συστημάτων και εφαρμογών για τη βελτιστοποίηση της χρήσης και αποθήκευσης όλων των ειδών αναλωσίμων (Υγειονομικό, Ξενοδοχειακό, Τεχνικό, Διοικητικό κ.α.)
 - (ε) Ανασχεδιασμό των λειτουργικών διαδικασιών με ταυτόχρονη κατάργηση των ακατάλληλων κανονισμών που περιορίζουν τη λειτουργικότητα των Νοσηλευτικών Ιδρυμάτων
- Έλεγχος των δαπανών του συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης με τη θέσπιση του ακόλουθου κανόνα βιωσιμότητας (σταδιακή προσαρμογή του μέσου ποσοστού αναπλήρωσης): σε κάθε ένα από τα 13 Ταμεία, το ποσοστό μεταβολής της μέσης σύνταξης θα πρέπει να υπολείπεται του ποσοστού μεταβολής του αντίστοιχου μέσου μισθού τουλάχιστον κατά 1,5% περίπου (όσο δηλαδή η προβλεπόμενη επιδείνωση του ποσοστού εξάρτησης των ηλικιωμένων από τον ενεργό πληθυσμό, αφού αφαιρεθεί η αύξηση της απασχόλησης)
 - Σταδιακή εξομείωση των αναλογιστικών παραμέτρων όλων των Ταμείων με αυτές του ΙΚΑ
 - Διαχωρισμός των υπηρεσιών συντάξεων και υγείας έτσι ώστε και ο έλεγχος των δαπανών να είναι αποτελεσματικότερος, αλλά και να βελτιωθεί η ποιότητα της εξυπηρέτησης του πολίτη
 - Επανεξέταση των Βαρέων και Ανθυγιεινών επαγγελμάτων και αυστηρότερη εφαρμογή των κριτηρίων για τη χορήγηση αναπηρικών συντάξεων
 - Έλεγχος των Αμυντικών Δαπανών με συγχώνευση μονάδων, ενο-

ποίηση των κέντρων εκπαίδευσης, αναδιάρθρωση της διοικητικής δομής με την ενίσχυση των μάχιμων μονάδων και τη δραστική μείωση της δύναμης των επιτελικών φορέων. Ριζικός ανασχηματισμός της τεχνικοεφοδιαστικής αλυσίδας με τη δημιουργία κοινών διακλαδικών υποδομών υποστήριξης και μέριμνας, τη μείωση των αποθεμάτων, την υιοθέτηση νέων σύγχρονων μεθόδων και διαδικασιών προμηθειών καθώς και την εφαρμογή διακλαδικού πληροφοριακού συστήματος εφοδιαστικής αλυσίδας (defense hub). Αναδιάρθρωση του διοικητικού μηχανισμού του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, ειδικότερα των υπηρεσιών διαχείρισης, με την ενίσχυση της διακλαδικότητας και την εφαρμογή συστήματος διοικητικής λογιστικής κοστολόγησης. Η Ελλάδα καταλαμβάνει την πέμπτη θέση διεθνώς στις εισαγωγές συμβατικών όπλων. Μια αναστολή στην υλοποίηση του νέου εξοπλιστικού προγράμματος ύψους περίπου €8 δις. τα επόμενα δύο χρόνια, με μια ταυτόχρονη διαπραγμάτευση με την Τουρκία (που επίσης αντιμετωπίζει μεγάλες κοινωνικές ανάγκες λόγω της κρίσης) όπως ακριβώς έχουν δηλώσει ότι θα κάνουν οι ΗΠΑ και η Ρωσία για τις πυραυλικές ασπίδες, θα έδινε μια μεγάλη ανάσα στα δημόσια οικονομικά. Δεδομένου ότι η Ελλάδα είναι αναγκασμένη ούτως η άλλως να συντηρεί δυσανάλογα μεγάλο στρατό και δυσανάλογα μεγάλες αμυντικές δαπάνες, η αξιοποίηση των εξοικονομημένων αυτών δαπανών θα συμβάλει στην ανάπτυξη π.χ. τεχνολογιών αιχμής για ειρηνικούς, κοινωνικούς και εμπορικούς σκοπούς. Το Ισραήλ αποτελεί παράδειγμα άντλησης ανθρώπινου δυναμικού και τεχνογνωσίας από το στρατό του. Η αξιοποίηση, για παράδειγμα, «αντισταθμιστικών οφελών» όχι μόνο για προϊόντα στρατιωτικής τεχνολογίας, αλλά και η ανάπτυξη συνεργειών μεταξύ στρατιωτικών και εμπορικών έργων με μεγάλη διάρκεια και αποδοτικότητα για την κοινωνία, μπορεί να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση. Με τις ετήσιες εξοπλιστικές αμυντικές δαπάνες να ανέρχονται σε περίπου €2,5 δις είναι αμέσως εύκολα κατανοητό το τι μπορεί να επενδυθεί για κοινωνικούς σκοπούς με μια μέση ετήσια περικοπή της τάξεως του 10% (δηλαδή περίπου €250 εκατ.). Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το κόστος κατασκευής ενός σχολείου σε

μια επαρχιακή πόλη ανέρχεται στα €2,5 εκατ., η κατασκευή μιας μεγάλης νοσοκομειακής μονάδας νομού στα €130 εκατ. ενώ το κόστος σύγχρονων και μικρών πυροσβεστικών αεροπλάνων που χρησιμοποιούν σχεδόν όλες οι χώρες για περιπολίες και άμεση επέμβαση στην πυρκαγιά, όταν αυτή μπορεί να αντιμετωπιστεί με μικρές ποσότητες νερού, σε περίπου €3,5 εκατ.

- Λεπτομερής καταγραφή όλων των επιχειρήσεων, φορέων και οργανισμών που απορροφούν δημόσιους πόρους, συγχώνευση όσων έχουν ομοειδές αντικείμενο (π.χ. ΚΕΔ, Τουριστικά Ακίνητα, Ολυμπιακά Ακίνητα) και κατάργηση όσων δεν λειτουργούν αποτελεσματικά ή δεν εξυπηρετούν αμιγώς κοινωνικούς στόχους
- Δημιουργία μιας Κεντρικής Αρχής και ενός ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος σε όλα τα Υπουργεία που εποπτεύουν τους παραπάνω φορείς, ώστε να υπάρχει διαρκής και αξιόπιστος έλεγχος τόσο των δαπανών που πραγματοποιούνται όσο και των επιχειρησιακών προγραμμάτων που είναι υποχρεωμένα πλέον να καταθέτουν
- Θεσμοθέτηση επιβολής ποινών που φθάνουν μέχρι και την έκπτωση των μη αιρετών μελών των διοικητικών συμβουλίων των οργανισμών εκείνων που δεν έχουν προχωρήσει στην εφαρμογή των παραπάνω μέτρων
- Καθιέρωση της πληρωμής των αμοιβών στο Δημόσιο από μια και μόνο Αρχή, η οποία θα φέρει και την ευθύνη παρακολούθησης και ελέγχου, έτσι ώστε να γνωρίζουμε ποιος αμοιβεται και το συνολικό ποσό της αμοιβής
- Κατάρτιση ενός νέου μισθολογίου για τους νεοπροσλαμβανόμενους δημοσίους υπαλλήλους, ώστε σε βάθος χρόνου να υπάρξει εξορθολογισμός των αντίστοιχων δαπανών και οι υπάλληλοι με τα ίδια προσόντα και τα ίδια χρόνια υπηρεσίας, ανεξαρτήτως Υπουργείου που υπηρετούν, να έχουν τις ίδιες απολαβές
- Μείωση στα επόμενα δύο χρόνια του συνολικού μισθολογικού κόστους του Δημόσιου Τομέα με: α) πάγωμα όλων των προσλήψεων,

με εξαίρεση τους ελάχιστους υπαλλήλους με εξειδικευμένες γνώσεις, μια και ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα έχει υπερβεί τους 500.000 και β) αυστηρή συγκράτηση των μισθών και κάθε είδους αμοιβών στο Δημόσιο τομέα

- Άμεση προώθηση των έργων υποδομής για τα οποία υπάρχει δυνατότητα προκαταβολών από την Ε.Ε. που καλύπτουν μέχρι και το 100% του συνολικού κόστους. Σημαντικό είναι αυτά τα έργα αφενός να μην κατακερματιστούν, αφετέρου να υλοποιηθούν ενοποιώντας τα στάδια της προμελέτης, μελέτης και κατασκευής
- Αξιοποίηση της προσωρινής άρσης της εθνικής συμμετοχής στο ΚΠΣ: η αρμόδια Επίτροπος έχει ήδη ανακοινώσει ότι λόγω της κρίσης οι χώρες συνοχής, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, δεν χρειάζεται εφέτος και του χρόνου να καταβάλλουν την εθνική συμμετοχή στα έργα του ΚΠΣ, που ανέρχεται περίπου στα €4 δις. Προϋπόθεση είναι, βέβαια, η χώρα να έχει ετοιμότητα μελετών ώστε τα έργα υποδομής να ξεκινήσουν αμέσως, χωρίς καμία επιβάρυνση του Προϋπολογισμού. Αυτό, δυστυχώς, δεν είναι αυτονόητο
- Υπαγωγή του έργου της περιστολής δαπανών στην εποπτεία ενός Υφυπουργού με θητεία, που θα έχει την ευθύνη για την εύρυθμη και συντονισμένη λειτουργία των υπηρεσιών και την οργάνωσή τους με σύγχρονες μεθόδους

B) ΑΥΞΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ

Οι φορολογικοί συντελεστές για τα μεσαία εισοδήματα και τις επιχειρήσεις βρίσκονται στα χαμηλότερα επίπεδα των τελευταίων τριάντα χρόνων. Πράγματι, έχει μειωθεί η φορολογία των κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων από το 35% στο 25% την περίοδο 2005-2007 και των ομόρρυθμων και ετερόρρυθμων από το 25% στο 20%. Επίσης έχει θεσμοθετηθεί η περαιτέρω μείωση κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες στην περίοδο 2010 - 2014 για τις επιχειρήσεις. Παρόλα αυτά η φοροδιαφυγή έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις και υπολογίζεται ακόμα και στο 40-45%. Σε πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ, η μη δηλωμένη οικονομία ανέρχεται στο 25% του ΑΕΠ και είναι δύο φορές μεγαλύτερη του μέσου όρου και

τρεις φορές μεγαλύτερη της συγκριτικά καλύτερης οικονομίας (ΗΠΑ). Αυτό ισοδυναμεί με €60δισ.

Αν και φοροδιαφυγή πάντα υπήρχε, πριν από μερικά χρόνια είχε αποκατασθεί η εισπραξη έμμεσων φόρων σε επίπεδα γύρω στο 13,8% του ΑΕΠ. Παρά την έκτοτε αύξηση του ΦΠΑ κατά μία εκατοστιαία μονάδα, η ικανότητα εισπραξης σήμερα έχει πέσει στο 12,5%. Έτσι η χώρα στερείται κάθε χρόνο εσόδων τουλάχιστον ίσων με το 2% του ΑΕΠ, δηλαδή περίπου €5 δισ. ετησίως.

Το φορολογικό σύστημα δεν μπορεί να λύσει όλα τα προβλήματα της Οικονομίας. Παλαιότερα η φορολογία είχε χρησιμοποιηθεί επανειλημμένα για προώθηση της ανάπτυξης, της απασχόλησης, της κοινωνικής δικαιοσύνης, για εξομάλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, ως μέσο θέσπισης ειδικών πόρων για χρηματοδότηση εκατοντάδων φορέων και φυσικά ως μέσο επιδοματικής και μισθολογικής πολιτικής. Το αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η δημιουργία ενός πολύπλοκου, δυσνόητου και δύσκολου στην εφαρμογή συστήματος, με τεράστιο κόστος διαχείρισης και χωρίς πλέον δυνατότητα να αξιολογηθεί η συμβολή του σε αυτές τις πολυάριθμες στοχεύσεις. Χρειάζεται μια νέα, πιο ριζική προσέγγιση στη φορολογία, χωρίς να διασαλευτεί η δημοσιονομική σταθερότητα, ιδιαίτερα στην σημερινή ευάλωτη συγκυρία της διεθνούς κρίσης και της αδυναμίας εκτέλεσης του Προϋπολογισμού. Αυτό θα διευκολύνει τη θεσμική σύγκλιση με άλλες χώρες της ΕΕ και θα προετοιμάσει καλύτερα τη χώρα μας για την Οικονομική Διακυβέρνηση της Ευρωζώνης που, όπως εξελίσσονται τα πράγματα, φαίνεται ότι θα καταστεί αναγκαία τα επόμενα χρόνια. Χρειάζονται δηλαδή και προτείνονται:

- Ενοποίηση εισπρακτικών μηχανισμών: σήμερα ο ιδιοκτήτης μιας μικρής επιχείρησης με λίγους εργαζόμενους έχει τουλάχιστον τέσσερις υποχρεώσεις καταβολής πληρωμών: ΦΠΑ, προκαταβολή φόρου, ασφαλιστικές εισφορές σε δύο τουλάχιστον Ταμεία. Το κόστος είναι μεγάλο όπως και η γραφειοκρατία, ενώ σε όλα υπάρχει μεγάλος βαθμός διαφυγής και αποφυγής. Η ενοποίηση των εισπρακτικών μηχανισμών θα εξοικονομούσε χρόνο και κόστος για τον φορολογούμενο, θα μείωνε αισθητά την εισφοροδιαφυγή και θα

διέσωζε πολλά ασφαλιστικά ταμεία από τον κίνδυνο κατάρρευσης

- **Απλοποίηση και σταθερότητα διατάξεων:** ακόμη και σήμερα, όταν πολλοί μιλούν για φορολογική μεταρρύθμιση, εννοούν μόνο μείωση ή αύξηση των φορολογικών συντελεστών. Η εμπειρία, όμως, τόσο στην Ευρώπη όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες έχει δείξει ότι η απλότητα και η διαφάνεια των κανόνων και των διατάξεων είναι πολύ μεγαλύτερης σημασίας από τις μειώσεις των συντελεστών
- **Ενοποίηση φορολογικής μεταχείρισης:** μια σύγχρονη δημοσιονομική διοίκηση πρέπει να απαλλαγεί από μεγάλο μέρος διακριτών, χαριστικών, τομεακών ή τοπικών ρυθμίσεων και η χρηματοδότηση των όποιων πολιτικών που κρίνονται κάθε φορά αναγκαίες πρέπει να γίνεται από τις δαπάνες του Προϋπολογισμού και όχι μέσω φορολογικών εξαιρέσεων
- **Αναμόρφωση του πλαισίου φορολογίας εξωχώριων εταιρειών, ΟΤΑ και υπέρ τρίτων:** η μεταρρύθμιση πρέπει να αναμορφώσει το πλαίσιο φορολογίας εξωχώριων εταιρειών που σήμερα αποτελούν το όχημα οργανωμένης και νομότυπης φοροδιαφυγής, των ΟΤΑ που αποτελούν άλλο ένα πεδίο μεγάλης γραφειοκρατίας και χαμηλής αποτελεσματικότητας και των φόρων υπέρ τρίτων, που λειτουργούν με αθέμιτο τρόπο εις βάρος της επιχειρηματικής δραστηριότητας και του κοινωνικού συνόλου
- **Ανασύσταση του ΣΔΟΕ και ανασυγκρότηση του ελεγκτικού μηχανισμού σε σύγχρονες και αξιοκρατικές βάσεις,** με ουσιαστική αναβάθμιση της ποιότητας του προσωπικού μέσω της ευρύτερης και ολοκληρωμένης κατάρτισής του
- **Ηλεκτρονική ενοποίηση σε μια βάση όλων των πληροφοριών στις οποίες έχουν πρόσβαση οι φορολογικές αρχές.** Όταν υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις φοροδιαφυγής, να επιτρέπεται η πρόσβαση των φορολογικών αρχών στη κίνηση των τραπεζικών λογαριασμών του ελεγχόμενου. Περαιτέρω αποτελεσματική νέα γενιά διασταυρώσεων, που συνδυάζουν πληροφορίες από διαφορετικές πηγές, προκειμένου να στοχεύσουν στις εστίες μείζονος φοροδιαφυγής

και ηλεκτρονική διασύνδεση των εφοριών με τις επιχειρήσεις, ώστε να ελέγχεται on line η έκδοση των τιμολογίων και να εξασφαλίζεται η διασταύρωση των στοιχείων

- Κατάργηση της διαδικασίας ελέγχου όλων των φορολογικών υποθέσεων και θέσπιση συστήματος δειγματοληπτικών ελέγχων με κριτήρια επιλογής την ανάλυση κινδύνου για τις επιχειρήσεις και τα άτομα που εμφανίζουν μεγαλύτερες πιθανότητες φοροδιαφυγής. Υποχρέωση κάθε εφορίας να διενεργεί ένα συγκεκριμένο αριθμό ελέγχων κατά έτος, που θα της υποδεικνύεται κεντρικά και να καταρτίζει τεκμηριωμένες εκθέσεις για κάθε έλεγχο που πραγματοποίησε, ενώ θα πρέπει να υπάρχει και δυνατότητα επανελέγχου όλων των περιπτώσεων
- Κατάργηση των περισσότερων μορφών αυτοτελούς φορολόγησης εισοδημάτων, των εξαιρέσεων και των εξωλογιστικών προσδιορισμών εισοδήματος και υπαγωγή των εισοδημάτων στην ισχύουσα φορολογική κλίμακα, συμπεριλαμβανομένων των επιδομάτων που χορηγούνται από το κράτος
- Έναρξη φορολόγησης ελεύθερων επαγγελματιών και μικρών επιχειρήσεων με βάση βιβλία εσόδων-εξόδων και εξάλειψη της μεθόδου φορολόγησης με μοναδικούς συντελεστές, με ιδιαίτερη στόχευση εκεί όπου έχουν παρατηρηθεί υψηλά επίπεδα παραβατικότητας (γιατροί, δικηγόροι κλπ)
- Συνεχής ενημέρωση των φορολογούμενων για τις αλλαγές στη φορολογική νομοθεσία, με εκδόσεις που θα περιγράφουν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους, καθώς και πρακτικές οδηγίες για τους τρόπους εκπλήρωσης των υποχρεώσεων τους
- Διεθνής συνεργασία με άλλες φορολογικές αρχές για την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών σε θέματα φορολογικής νομοθεσίας, πρακτικών και μεθόδων αντιμετώπισης των νέων μορφών φοροδιαφυγής που ανακύπτουν σε μια παγκοσμιοποιημένη αγορά
- Υιοθέτηση των αρχών και μεθόδων του ΟΟΣΑ για την αντιμετώ-

πιση της φοροδιαφυγής που προκύπτει από τη χρήση:

(α) ενδο-ομιλικών τιμών (transfer pricing) και

(β) μεθόδων ελαχιστοποίησης των ιδίων κεφαλαίων (thin capitalisation) ορισμένων πολυεθνικών εταιρειών

- Αύξηση της φορολογίας καυσίμων και τσιγάρων, έτσι ώστε να προσεγγιστούν με ταχύτερο ρυθμό τα κατώτατα όρια που θέτει η Ε.Ε. (η αύξηση της τελικής τιμής των καυσίμων κατά 10% αποδίδει στον Προϋπολογισμό περίπου 800 εκατ. ευρώ, ενώ η αύξηση της τιμής της πλέον προτιμώμενης μάρκας τσιγάρων αποδίδει στον Προϋπολογισμό περίπου €350 εκατ.)
- Θέσπιση περιβαλλοντικού φόρου για τα αυτοκίνητα συμβατικής τεχνολογίας, με παράλληλη εισαγωγή κινήτρων για την απόσυρσή τους: έχει εκτιμηθεί ότι η εισαγωγή περιβαλλοντικού φόρου στο ύψος του 50% των υφιστάμενων τελών κυκλοφορίας θα αποφέρει το 2009 πρόσθετα έσοδα περίπου €150 εκατ.
- Υπαγωγή των υπηρεσιών δημοσίων εσόδων στην εποπτεία ενός Υφυπουργού με θητεία, ο οποίος θα έχει την ευθύνη για την εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών και την οργάνωσή τους με σύγχρονες μεθόδους

3.2. Επαναπροσδιορισμός της έννοιας και του ρόλου του κράτους

Στη σημερινή κρίση θα πρέπει να υπάρξει επαναπροσδιορισμός της έννοιας και του ρόλου του κράτους και του δημόσιου τομέα γενικότερα. Όσο, όμως, χρειάζεται η οικονομία να πάρει αποστάσεις από την πρόσφατη ανεξέλεγκτη λειτουργία των αγορών, άλλο τόσο πρέπει να κινηθεί μακριά από το κρατικίστικο παρελθόν. Χρειάζεται να ξαναβρούμε μία ισορροπία που να προάγει την ευημερία, να προβλέπει την εποπτεία των αγορών αποτελεσματικά χωρίς να τους προκαλείται ασφυξία και να δημιουργεί, αντί να αποθαρρύνει, ευκαιρίες επιχειρηματικότητας.

Θα ήταν λάθος να δούμε το κράτος να επεμβαίνει σε επιχειρήσεις, τράπεζες και βιομηχανίες, με στόχο τη δημιουργία ενός νέου προτύπου οικο-

νομικής ανάπτυξης δημόσιας ιδιοκτησίας. Ας μη ξεχνάμε ότι, όπως απέτυχε το χρηματοπιστωτικό σύστημα να ελέγξει τις αδηφάγες πρακτικές της δεκαετίας που διανύουμε και μας οδήγησε στην τωρινή χρηματοπιστωτική κρίση, έτσι είχε αποτύχει και το κράτος στις δεκαετίες του '70 και του '80 να ελέγξει την αδηφάγο γραφειοκρατία και τα πελατειακά δίκτυα και οδήγησε πολλές δημόσιες επιχειρήσεις σε κατάρρευση.

Το κράτος δεν πρέπει να επιδιώκει την ικανοποίηση κοινωνικών στόχων μέσω του μηχανισμού της αγοράς. Οι παραγωγικές διαδικασίες και ο μηχανισμός της αγοράς πρέπει να υπακούουν σε κριτήρια αποτελεσματικότητας και η κοινωνική πολιτική πρέπει να ασκείται με άλλους τρόπους, ιδιαίτερα μέσω της παροχής υψηλής ποιότητας κοινωνικών υπηρεσιών, του φορολογικού συστήματος και των κοινωνικών επιδομάτων και μεταβιβάσεων. Η προσπάθεια επίτευξης κοινωνικών στόχων μέσω του μηχανισμού της αγοράς οδηγεί σε σπατάλη πόρων.

Συνεπώς, το ερώτημα δεν πρέπει να είναι «μικρός ή μεγάλος δημόσιος τομέας», αλλά «αποτελεσματικός ή μη αποτελεσματικός δημόσιος τομέας». Και αυτό συνεπάγεται:

- **Απόσυρση του κράτους από τους κλάδους όπου κυριαρχεί ο ανταγωνισμός.** Ειδικότερα στις τράπεζες το κράτος πρέπει να δρα και ως «έσχατος μέτοχος» μέσω προνομιούχων μετοχών. Ο κύριος ρόλος του θα πρέπει να περιορίζεται στην επαρκή και αυστηρή ρύθμιση και εποπτεία του τραπεζικού συστήματος, τόσο σε επίπεδο ελέγχου των δραστηριοτήτων επιμέρους τραπεζών όσο και σε κλαδικό επίπεδο όπου θα έχει συνεχή εποπτεία και ευθύνη για τη συνολική επάρκεια ρευστότητας και ιδίων κεφαλαίων. Η πρόσφατη πιστωτική κρίση απέδειξε ότι ο συστημικός κίνδυνος των τραπεζών επηρεάζει δραστικά την οικονομία στο σύνολό της
- **Διατήρηση ελέγχου σε κλάδους όπου ακόμα κυριαρχούν φυσικά μονοπώλια (ηλεκτρική ενέργεια, ύδρευση, συγκοινωνίες) με παράλληλη διεύρυνση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα, κυρίως (όπου αυτό είναι εφικτό) μέσω διεθνών στρατηγικών συνεργασιών, με στρατηγικούς εταίρους εγνωσμένης αξίας και εμπειρίας,**

που μπορούν να μεταφέρουν τεχνογνωσία, να αυξήσουν το ενδοκλαδικό εμπόριο και να διαθέσουν μέσω των δικτύων διανομής τους Ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες στις παγκόσμιες αγορές – αλλά και με δυνατότητα σταδιακής αποχώρησης του κράτους όταν οι συνθήκες φυσικού μονοπωλίου εκλείπουν

- **Ισχυρή και αποτελεσματική παρουσία στον κοινωνικό τομέα**, συμπεριλαμβανόμενης της παιδείας, της βασικής έρευνας και ανάπτυξης (R&D), της κοινωνικής ασφάλισης, της πρόνοιας, της υγείας, καθώς και στην ανάπτυξη, επιδότηση και συντήρηση των υποδομών (ενέργεια, τηλεπικοινωνίες, υδάτινοι πόροι, περιβάλλον, συγκοινωνίες, λιμάνια, αεροδρόμια, οδικά δίκτυα) παράλληλα με τον ιδιωτικό πυλώνα (πχ. μέσω των ΣΔΙΤ)
- **Βελτίωση του συστήματος απονομής δικαιοσύνης**, με συντόμηση του χρόνου εκδίκασης των υποθέσεων και με εκπαίδευση των λειτουργών της δικαιοσύνης σε βασικές αρχές λειτουργίας της οικονομίας, των αγορών και των επιχειρήσεων
- **Δημιουργία ισχυρού «κοινωνικού ιστού ασφαλείας»**, με έμφαση στη σταδιακή θέσπιση, σε βάθος χρόνου, ενός ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος που θα υποβοηθά την κινητικότητα και την προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στο νέο αναπτυξιακό πρότυπο, με στόχο την πλήρη απασχόληση
- **Συνεργασία δημόσιου-ιδιωτικού τομέα μέσω των Συμβάσεων Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ)**, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αλλά και τις δυσκολίες αυτής της μεθόδου κατασκευής και χρηματοδότησης δημόσιων έργων και, κυρίως, τη διεθνή εμπειρία
- **Δημιουργία ισχυρών και ανεξάρτητων ρυθμιστικών και εποπτικών αρχών**

Σήμερα οι αποφάσεις για μεταρρυθμίσεις καθυστερούν ή εμποδίζονται από τις ευρύτατες επικαλύψεις αρμοδιοτήτων μεταξύ υπουργείων, μεταξύ κεντρικής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και

μεταξύ εκτελεστικών και εποπτικών αρχών. Η σημερινή πολυαρχία δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για αντιπαραθέσεις συμφερόντων, διευκολύνει τις πρακτικές διαφθοράς και τις συντεχνιακές στρεβλώσεις και εμποδίζει τις εκάστοτε κυβερνήσεις να υλοποιούν αμέσως και αποτελεσματικά τις μεταρρυθμιστικές προθέσεις τους.

Για την αντιμετώπιση του ανωτέρω φαινομένου προτείνονται οι εξής δράσεις:

- Άνοιγμα των κλειστών επαγγελματών, κατάργηση των εμποδίων στη λειτουργία του ανταγωνισμού στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών (ενδεικτικά: κατώτατες τιμές, συνιστώμενες τιμές, περιορισμένο ωράριο λειτουργίας πρατηρίων υγρών καυσίμων, νομοθεσία για την υποχρεωτική τήρηση αποθεμάτων υγρών καυσίμων, περιορισμοί στον ελλιμενισμό κρουαζιερόπλοιων, περιορισμοί στην παρασκευή και διάθεση άρτου κ.λπ.), μείωση του αριθμού των προϋποθέσεων εισόδου και εξόδου επιχειρήσεων σε, και από, κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, έκδοση των ποικίλων αδειών που εκδίδει ο δημόσιος τομέας με πρόσθετο κριτήριο τη μεγιστοποίηση του ανταγωνισμού. Υπολογίζεται ότι από αυτό και μόνο το μέτρο το σχετικό όφελος είναι περίπου ίσο με 1-2% του ΑΕΠ
- Διευκόλυνση των επενδύσεων μέσω των Χρήσεων Γης και του Κτηματολογίου
- Κωδικοποίηση του νομοθετικού πλαισίου κάθε φορέα που ασκεί ρυθμιστική λειτουργία (Υπουργεία, Υπηρεσίες, Ρυθμιστικές Αρχές), έτσι ώστε να αποφεύγονται οι πολλαπλές ρυθμίσεις για το ίδιο θέμα από διαφορετικούς φορείς (που σήμερα συμβαίνει) επιβαρύνοντας σημαντικά τις επιχειρήσεις (σε χρόνο και χρήμα) με το κόστος συμμόρφωσης στις διοικητικές πράξεις που ανέρχεται σε 7% του ΑΕΠ
- Δημιουργία Ελληνικού Κέντρου Επενδύσεων (ΕΛΚΕ) με αρμοδιότητα έκδοσης όλων γενικώς των αδειών για την πραγματοποίηση τόσο Ελληνικών όσο και ξένων επενδύσεων ανεξαρτήτως μεγέθους και την παρακολούθηση της εξέλιξής τους. Θα πρόκειται περί

διυπουργικού κέντρου αφού θα περιλαμβάνει υπηρεσίες πολεοδομίας, αρχαιολογίας, υγειονομικού, πυροσβεστικής, περιβάλλοντος, δασών, τουρισμού, δημόσιας περιουσίας (αιγιαλοί) όπως και κάθε άλλη υπηρεσία εμπλεκόμενη άμεσα ή έμμεσα στην αδειοδότηση επιχειρήσεων. Το ΕΛΚΕ θα είναι ένα ουσιαστικό κέντρο «μιας στάσης». Για τη δημιουργία των σχετικών φακέλων, περιλαμβανομένων και των εισηγήσεων αδειοδότησης δεόντως αιτιολογημένων, οι επιχειρήσεις θα μπορούν να απευθύνονται σε ιδιωτικά γραφεία που θα έχουν εξασφαλίσει προηγούμενη πιστοποίηση από το ΕΛΚΕ που θα έχει και την ευθύνη της εποπτείας τους. Με τον τρόπο αυτό οι υπηρεσίες του ΕΛΚΕ θα απαλλάσσονται από την χρονοβόρα διαδικασία μελέτης των υποβαλλομένων φακέλων και αιτιολόγησης κάθε αδειας και θα περιορίζονται σε έλεγχο των εισηγήσεων και έκδοση των σχετικών αδειών εντός δεσμευτικού χρονικού διαστήματος. Με τον τρόπο αυτό οι υπηρεσίες πολεοδομίας, αρχαιολογίας, υγειονομικού, πυροσβεστικής, περιβάλλοντος, δασών κ.ά. των αντίστοιχων Υπουργείων θα καταστούν επιτελικά όργανα που θα ασχολούνται με το κύριο αντικείμενό τους. Για παράδειγμα, τα δασαρχεία θα μπορούν να ασχολούνται με την προστασία, ανάπτυξη και αξιοποίηση των δασών κ.ο.κ. Προτείνεται επίσης η υπαγωγή αυτού του διευρυμένου ΕΛΚΕ στο Υπουργείο Οικονομίας

- Καθιέρωση Κέντρων Εξυπηρέτησης Επιχειρήσεων (ΚΕΕ) για την ταχύτερη εξυπηρέτηση επιχειρήσεων. Προτείνεται τα ΚΕΕ να υπαχθούν στην αρμοδιότητα του ΕΛΚΕ που θα μπορεί να τα αναπτύσσει με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και με την συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα έτσι ώστε να δημιουργηθούν και νέες θέσεις εργασίας. Τα ΚΕΕ θα μπορούν να εγκαθίστανται στις πρωτεύουσες των Νομών της χώρας σε πρώτη φάση και όπου αλλού παρουσιασθεί ανάγκη στην εξέλιξη έτσι ώστε, πέρα από την γενικότερη εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων κατά το πρότυπο των Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ), να επιτελούν αποκεντρωμένες δραστηριότητες του ΕΛΚΕ
- Μετατροπή του Οργανισμού «Invest in Greece» (πρώην ΕΛΚΕ) σε φορέα προσέλκυσης ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα και προώθησης των Ελληνικών προϊόντων στο εξωτερικό μετά από συγχώνευση

ση με τον Οργανισμό Προωθήσεως Εξαγωγών (ΟΠΕ) και με δυνατότητα ίδρυσης γραφείων σε χώρες του εξωτερικού. Ο Οργανισμός «Invest in Greece» θα πρέπει να λειτουργεί με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, να έχει δικό του προϋπολογισμό και επίσης να έχει ρόλο συμβουλευτικό ρόλο στην Κυβέρνηση για τη λήψη μέτρων που θα ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα της χώρας και το επιχειρείν. Υπαγωγή του «Invest in Greece» στο Υπουργείο Οικονομίας

- Απόσυρση του Κράτους από τους τομείς προϊόντων και υπηρεσιών που ήδη παράγονται ανταγωνιστικά από τον ιδιωτικό τομέα (τράπεζες, τηλεπικοινωνίες, βιομηχανία, τουρισμός). Συνέχιση των αποκρατικοποιήσεων, με κυρίαρχο στόχο τη βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας και όχι μόνο τα ταμειακά οφέλη. Προτείνεται η συγχώνευση της ΔΕΚΑ Α.Ε. με τη Γ.Γ. Αποκρατικοποιήσεων και η μετατροπή τους σε έναν Οργανισμό στο πρότυπο της γερμανικής Treuhand, πλαισιωμένου με έμπειρους μάντζερ από τον ιδιωτικό τομέα και με χρονική διάρκεια πενταετίας για να εκτελέσει αυτό το έργο. Ιδιαίτερα, όσες εταιρίες του ευρύτερου δημόσιου τομέα απαιτούν επιχειρηματικότητα, συγκράτηση κόστους και διεθνή ανταγωνιστικότητα θα πρέπει να περιέλθουν στον ιδιωτικό τομέα, με τις εξαιρέσεις των «φυσικών μονοπωλίων» που προαναφέρθηκαν. Ταυτόχρονα όμως θα πρέπει να διασφαλιστεί η μη διαταραχή της παροχής κοινωνικής υπηρεσίας όπου αυτή πρέπει να προσφέρεται (πχ. άγονες γραμμές, ακριτικές περιοχές) και το άνοιγμα της αγοράς σε άλλους παίκτες για τη δημιουργία ανταγωνιστικής αγοράς (πχ. ηλεκτρική ενέργεια) με την εποπτεία από ανεξάρτητες ρυθμιστικές αρχές. Η παροχή μετοχών (10% με 20%) στους εργαζόμενους και στα ασφαλιστικά ταμεία σε προνομιακές τιμές θα ήταν ένα μέρος της στρατηγικής αυτής, τονίζοντας και την κοινωνική της διάσταση
- Αποζημίωση των δημοσίων επιχειρήσεων από τον προϋπολογισμό όταν τους επιβάλλονται κοινωνικοί στόχοι. Γενικά όμως, η άσκηση της κοινωνικής πολιτικής πρέπει να γίνεται μέσω του κοινωνικού κράτους και όχι μέσω του παραγωγικού συστήματος (π.χ. των τιμολογίων των ΔΕΚΟ)

- Σταδιακή εξομοίωση της εργατικής νομοθεσίας των ΔΕΚΟ με αυτή που ισχύει στον ιδιωτικό τομέα
- Άμεση προώθηση διαδικασιών εξυγίανσης των ΔΕΚΟ που παρουσιάζουν μεγάλα ελλείμματα (π.χ. μεταφορές)
- Συστηματικός έλεγχος όλων των νόμων για τον περιορισμό της πολυνομίας, άμεση κατάργηση όσων έχουν περιπέσει σε αχρησία και αξιολόγηση των υπολοίπων με βάση τις αποδεδειγμένες επιπτώσεις τους στην οικονομική δραστηριότητα. Για να είναι αποτελεσματική η εκκαθάριση του θεσμικού πλαισίου απαιτείται συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα και στόχοι. Ανάλογη προσπάθεια που ανελήφθη στην Ολλανδία πριν λίγα χρόνια και πέτυχε απολύτως είχε ως στόχο τη μείωση του αριθμού των νόμων κατά 30% - και το πέτυχε σε διάστημα 2 ετών. Υπάρχει, επίσης, ανάλογο το παράδειγμα των ΗΠΑ κατά τη δεκαετία του '80
- Αξιολόγηση όλων των νέων νόμων και ρυθμίσεων με κριτήριο τις επιπτώσεις τους στην ανταγωνιστικότητα. Συγκεκριμένα, αναφερόμαστε εδώ στις διαδικασίες που ονομάζονται διεθνώς impact assessment και εφαρμόζονται σε πολλές χώρες. Η διαδικασία της αξιολόγησης των επιπτώσεων δεν περιορίζεται σε αυτή που διενεργεί το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, το οποίο εξετάζει μια μόνο διάσταση και όχι τις επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα. Ο έλεγχος των επιπτώσεων σκοπό έχει να αποτιμήσει τα κόστη και τα οφέλη που θα δημιουργηθούν για το σύνολο της οικονομίας από μια συγκεκριμένη ρύθμιση
- Απλοποίηση των νόμων ώστε να μην απαιτούνται ερμηνευτικές εγκύκλιοι, τουλάχιστον στον εκτεταμένο βαθμό που συμβαίνει σήμερα. Οι ερμηνευτικές εγκύκλιοι όχι μόνο δημιουργούν σύγχυση, αλλά συχνά ανατρέπουν και το πνεύμα του νόμου που έχει ψηφίσει η Βουλή. Η απλοποίηση των εφαρμοζόμενων διατάξεων, των περιορισμών και εξαιρέσεων εφαρμογής τους, αλλά και η σαφής περιγραφή του στόχου και του πνεύματος του νόμου θα διευκολύνει όχι μόνο την κατανόησή του από όσους αυτός αφορά,

αλλά θα βοηθήσει και τη σωστή και απρόσκοπτη εφαρμογή του

- Η κωδικοποίηση του πλαισίου κάθε φορέα που ασκεί ρυθμιστική λειτουργία, ο συστηματικός έλεγχος όλων των νόμων για τον περιορισμό της πολυνομίας, η αξιολόγηση όλων των νέων νόμων και ρυθμίσεων και η απλοποίηση των νόμων, προτείνεται να παρακολουθείται και να συντονίζεται από ένα Επιτελικό και Συντονιστικό Κέντρο Νομοθετικής Απλοποίησης που θα αναφέρεται απευθείας στον Πρωθυπουργό και θα παρακολουθεί την υλοποίησή τους. Το ρόλο αυτό μπορεί να αναλάβει το Νομικό Γραφείο του Πρωθυπουργού με την κατάλληλη επιπλέον στελέχωσή του
- Αλλαγή του τρόπου με τον οποίο προτείνονται και υιοθετούνται τροπολογίες σε Σχέδια Νόμων. Η σημερινή πρακτική με την οποία τροπολογίες της τελευταίας στιγμής εντάσσονται σε σχετικό ή ακόμα και σε άσχετο νομοσχέδιο, πολλές φορές αλλάζει τη στόχευση και την αποτελεσματικότητα του νόμου, δημιουργεί σύγχυση και (σχεδόν πάντα) ερωτηματικά ως προς την σκοπιμότητά της. Οι τροπολογίες προτείνεται να μελετώνται εκ των προτέρων και να υπόκεινται στα ίδια κριτήρια που καθορίζουν την αποτελεσματικότητα των νόμων
- Καθιέρωση συμμετοχικών διαδικασιών κατά τη σύνταξη των σημαντικότερων νόμων με τη θέσπιση ηλεκτρονικής διαβούλευσης ή/και άλλα μέσα (π.χ. έκδοση Πράσινης Βίβλου που προηγείται του νομοθετικού έργου και τίθεται σε δημόσιο διάλογο)
- Βελτίωση της ποιότητας της δημόσιας διοίκησης με προσέλκυση διευθυντικών στελεχών από την ιδιωτική αγορά με «κλειστές» πενταετείς συμβάσεις, ιδιαίτερα σε τομείς αιχμής όπως η Έρευνα και Ανάπτυξη, η Υγεία, οι νέες τεχνολογίες κλπ. Οι αμοιβές των στελεχών αυτών θα πρέπει να καθορίζονται βάσει των σχετικών πρακτικών στον ιδιωτικό τομέα έτσι ώστε να παρεμποδίζονται φαινόμενα διαφθοράς και απιστίας
- Υιοθέτηση από το Δημόσιο, τους Δημόσιους Οργανισμούς, τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τις Δημόσιες Επιχειρή-

σεις κανόνων διαφάνειας, με υποχρεωτική δημοσίευση των αποτελεσμάτων και ισολογισμών τους όπως γίνεται από τις ιδιωτικές εταιρείες, μετά από έλεγχο από ορκωτούς ελεγκτές. Η εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής προτείνεται να συνδέεται με τη χρηματοδότηση των φορέων αυτών από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Ειδικά για το Δημόσιο, προτείνεται η υιοθέτηση των αντίστοιχων αρχών διαφάνειας του ΟΟΣΑ

- Μετατροπή της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος σε Νομικό Πρόσωπο, αντί Γενικής Γραμματείας του Υπουργείου Οικονομίας που είναι σήμερα
- Δημοσίευση όλων των αποφάσεων των Υπουργείων και σταδιακά των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και λοιπών οργανισμών και φορέων στο διαδίκτυο. Η Βουλή προτείνεται να ενημερώνεται σε μηνιαία βάση για όλες τις αλλαγές που γίνονται στον Προϋπολογισμό που έχει ψηφίσει
- Αποκοπή του «ομφάλιου λώρου» μεταξύ των πολιτικών κομμάτων και της δημόσιας διοίκησης με τη θεσμοθέτηση ορισμένων θέσεων Υφυπουργών ή Γενικών Γραμματέων με τουλάχιστον 5ετή θητεία (βρετανικό πρότυπο)
- Ευρεία αναδιάταξη και συνενώσεις των Υπουργείων που σε μεγάλο βαθμό επηρεάζουν την οικονομική ανάπτυξη, όπως:
 1. Υπουργείο Οικονομικών, με υφυπουργεία για τη διαχείριση του χρέους, των εισροών από ΕΕ, των εσόδων και το συντονισμό της περιστολής των δαπανών
 2. Υπουργείο Συντονισμού Οικονομικής Πολιτικής με υφυπουργεία στους διάφορους τομείς και κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας (βιομηχανία, γεωργία πλην δασών, τουρισμό, μεταποίηση, εμπόριο, υπηρεσίες κλπ)
 3. Υπουργείο Υποδομών (δημόσια έργα, επικοινωνίες, ενέργεια, μεταφορές) με αντίστοιχα υφυπουργεία και σε συνδυασμό με ισχυρές και Ανεξάρτητες Ρυθμιστικές Αρχές για τους τελευταίους τρεις τομείς σε μια απελευθερωμένη αγορά

4. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Υδάτινων Πόρων
5. Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας με υφυπουργεία στους τομείς της Υγείας, Ασφάλισης και Εργασίας
6. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
7. Υπουργείο Εξωτερικών
8. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας
9. Υπουργείο Εσωτερικών και Δημόσιας Τάξης (αστυνομία, λιμενικό, πυροσβεστική, κλπ)
10. Υπουργείο Δικαιοσύνης

- Δημιουργία Επιτελικού και Συντονιστικού Κέντρου Μεταρρυθμίσεων που θα αναφέρεται απευθείας στον Πρωθυπουργό και θα παρακολουθεί την υλοποίησή τους. Το ρόλο αυτό προτείνεται να τον αναλάβει το Οικονομικό Γραφείο του Πρωθυπουργού

3.3. Υγιές χρηματοπιστωτικό σύστημα

Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα παραμένει κατά βάση υγιές. Όμως, παρά την περιορισμένη έκθεση των Ελληνικών τραπεζών σε «τοξικά» στοιχεία ενεργητικού, η παρούσα δυσχερής οικονομική συγκυρία ανέδειξε ορισμένα προβλήματα, άλλα άρρηκτα συνδεδεμένα με την κρίση, άλλα όμως διαρθρωτικά.

Η μείωση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης και η αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα, στις Βαλκανικές χώρες και στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης στις οποίες οι Ελληνικές τράπεζες έχουν παρουσία, αντικατοπτρίζεται στην αύξηση των επισφαλών δανείων και στην επιδείνωση της ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών. Ειδικότερα οι χώρες αυτές χαρακτηρίζονται από υψηλό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και, χωρίς τη δυνατότητα αυτόνομης και επαρκούς χρηματοδότησης του εξωτερικού ελλείμματος, θεωρείται πιθανή μια περαιτέρω προσαρμογή της συναλλαγματικής τους ισοτιμίας. Επειδή το 50% περίπου των δανείων που έχουν χορηγήσει οι Ελληνικές τράπεζες στις χώρες αυτές είναι σε ξένο νόμισμα, μια ενδεχόμενη υποτίμηση των τοπικών νομισμάτων π.χ. σε σχέση με το ευρώ

ή το ελβετικό φράγκο, ενδεχομένως να έχει περαιτέρω (αρνητικές) επιπτώσεις στις επισφαλείς απαιτήσεις των τραπεζών.

Είναι γεγονός ότι τα επόμενα χρόνια θα δούμε χαμηλότερα περιθώρια κέρδους (καθώς το τραπεζικό σύστημα φαίνεται να επιστρέφει σε πιο σταθερά και χαμηλότερου κινδύνου προϊόντα), υψηλότερα επίπεδα επισφαλειών που αντικατοπτρίζουν τη φθίνουσα ποιότητα του ενεργητικού, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό και μικρότερη μόχλευση, αφού τώρα απαιτούνται υψηλότερα ίδια κεφάλαια.

Οι Ελληνικές τράπεζες ωφελήθηκαν από την κυβερνητική δέσμη ενίσχυσης των €28 δις. (Ν. 3723/2008) αλλά και από την άντληση ρευστότητας από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Η ρευστότητα όμως αυτή δεν είναι μόνιμη και θα αποσυρθεί όταν η ΕΚΤ αποφασίσει ότι ο πληθωρισμός αρχίζει να γίνεται απειλητικός.

Έτσι θα πρέπει:

- Οι τράπεζες να λειτουργούν με περισσότερα ίδια κεφάλαια, σε περιβάλλον υψηλής διαφάνειας, να κάνουν χρηστή τιμολόγηση και να μετακυλύουν έγκαιρα το κόστος δανεισμού και καταθέσεων στους πελάτες ώστε η νομισματική πολιτική να έχει το επιθυμητό αντίκτυπο στην ρευστότητα, να εποπτεύονται αυστηρότερα και να αναλαμβάνουν ελεγχόμενους κινδύνους. Στο πλαίσιο των κανόνων της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και με βάση τις πρόσφατες οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να επιφέρουν μόνιμες αλλαγές στο σύστημα κινήτρων και αμοιβών των στελεχών τους αλλά και στην οργάνωση και λειτουργία τους (π.χ. με αναβάθμιση των διαδικασιών ανάλυσης κινδύνων) με στόχο την ελαχιστοποίηση των πάσης φύσεως κινδύνων, την ορθή τιμολόγησή τους και τη συνετή παρακολούθηση της έκθεσης σε πιστωτικούς κινδύνους
- Η Τράπεζα της Ελλάδας να επενδύσει σε πρόσθετους ανθρώπινους πόρους για την εποπτεία των τραπεζών, να υιοθετήσει δείκτες συμπληρωματικούς με αυτούς της Βασιλείας (Basle II) όπως ο απλός λόγος (χωρίς σταθμίσεις κινδύνου) των ιδίων κεφαλαίων των μετόχων των τραπεζών προς το συνολικό ενεργητικό τους

και να αναπτύξει περαιτέρω μηχανισμούς ελέγχου της προκυκλικότητας του δανεισμού των τραπεζών (κατά το πρότυπο της Κεντρικής Τράπεζας της Ισπανίας)

- Να προωθηθεί η ανεξαρτησία της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς με μετατροπή της σε Ανεξάρτητη Αρχή και να ενισχυθεί η συνεργασία της με την Τράπεζα της Ελλάδας
- Οι διατάξεις που αφορούν ζητήματα διαφάνειας εισηγμένων εταιρειών (π.χ. τα αποτελέσματα χρήσεως να είναι συνεπή με τη μεταβολή της καθαρής θέσης) να γίνουν πιο αυστηρές

3.4. Ισχυροί Ελληνικοί όμιλοι – καινοτόμες επιχειρήσεις – διείδυση στην ΝΑ Ευρώπη και στις αναδυόμενες μεσογειακές αγορές

Η ανάδειξη ισχυρών Ελληνικών ομίλων είναι καθοριστικής σημασίας για την πρόοδο της Ελληνικής οικονομίας τα επόμενα χρόνια. Κρίνονται αναγκαίες επιλεκτικές συγχωνεύσεις επιχειρήσεων, όπου το επιβάλλουν το συγκριτικό πλεονέκτημα και οι συνθήκες της αγοράς, προκειμένου να επιτύχουν το κατάλληλο μέγεθος για να είναι ανταγωνιστικές στη διεθνή αγορά, μαζί με αποτελεσματική πολιτική ανταγωνισμού, προσέλκυσης και δημιουργίας νέων επιχειρήσεων. Αυτό βέβαια πρέπει να γίνει από τις δυνάμεις της αγοράς και όχι με κρατικό παρεμβατισμό. Αναλύοντας και συγκρίνοντας τους διάφορους τομείς της οικονομίας, παρατηρείται ότι ο βαθμός συγκέντρωσης είναι ακόμα σχετικά χαμηλός σε ευαίσθητους κλάδους όπως η αγροτική οικονομία ή το οργανωμένο λιανεμπόριο, όπου ο βαθμός συγκέντρωσης βασικών μονάδων στην Ελλάδα είναι 38% σε σχέση με 69% στην ΕΕ των 15.

Η παγκόσμια κρίση έδειξε ότι οι εισροές από την ανθούσα αλλά κυκλική ναυτιλία, από τον τουρισμό και από την πώληση γης σε ξένους (τομείς με ταχεία συρρίκνωση κατά τη διάρκεια της κρίσης) δεν μπορούν να θεωρηθούν βάσεις αειφόρου ανάπτυξης. Θα πρέπει επίσης να γίνουν επενδύσεις με μέσο/μακροχρόνιο ορίζοντα σε τομείς λιγότερο

«κυκλικούς». Οι διάφοροι αναπτυξιακοί νόμοι της τελευταίας δεκαετίας έχουν σίγουρα βοηθήσει προς αυτήν την κατεύθυνση. Αναλυτικότερα, για το νόμο 3299/2004 και για την περίοδο του 2007-2013 το μεγαλύτερο βάρος είναι στον τουρισμό (42%), στη μεταποίηση (41%) και στις υπηρεσίες (14%). Χρειάζεται όμως επιπλέον παροχή κινήτρων για τη μετακίνηση του εργατικού δυναμικού από δραστηριότητες που «δύουν» σε δραστηριότητες που «ανατέλλουν», τη διευκόλυνση ίδρυσης νέων επιχειρήσεων σε αυτές τις «ανατέλλουσες» δραστηριότητες καθώς και για τη διευκόλυνση αποχώρησης επιχειρήσεων από δραστηριότητες που «δύουν». Ενδεικτικά αναφέρεται το παράδειγμα της Ιαπωνίας όπου μέσα σε 40 χρόνια αυτή η μετακίνηση και αλλαγή κέντρου βάρους έγινε τρεις φορές, με ανάλογη άνοδο στην αλυσίδα υπεραξίας: από την υφαντουργία, τον ρουχισμό και την απλή μεταποίηση, στη ναυπηγική, στο σίδηρο και στη βαριά βιομηχανία και, τελικά, σε πολύπλοκα μηχανολογικά προϊόντα, ηλεκτρονικά και υψηλή τεχνολογία. Βασικές προϋποθέσεις βέβαια γι' αυτή τη δυνατότητα μεταλλαγής ήταν το υψηλό επίπεδο του εργατικού δυναμικού, ο χαμηλός πληθωρισμός, η πολύ υψηλή αποταμίευση και η πίστη/πεποίθηση της αναγκαιότητας της αλλαγής. Παραδείγματα βέβαια υπάρχουν και άλλα, όπως στη Μ. Βρετανία και τη Γερμανία με την παραγωγή του άνθρακα και όχι μόνο.

Πρέπει να τονιστεί ότι σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας της ανταγωνιστικότητας των εγχώριων προϊόντων και υπηρεσιών, π.χ. των τουριστικών, είναι οι υποδομές. Για παράδειγμα, πόσο μπορούν να αποδώσουν οι επιδοτήσεις σε ξενοδοχειακές μονάδες νησιών, όταν τα δρομολόγια πλοίων ανακοινώνονται μέσα στους τουριστικούς μήνες και η δυνατότητα κράτησης περιορίζεται μόνο σε ένα κατακεραματισμένο τομέα τοπικών ταξιδιωτικών πρακτορείων με περιορισμένη χρήση διαδικτύου;

Πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι η ιδιωτική οικονομία της Ελλάδας βρίσκεται τα τελευταία χρόνια σε μια τροχιά σχετικού εκσυγχρονισμού, υψηλότερης αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας και αυτό για τρεις κυρίως λόγους: την ανάγκη ανταγωνισμού, την είσοδο αλλά και αυξημένη κινητικότητα ξένων ομίλων (ιδιαίτερα στο τομέα των καταναλωτικών αγαθών) και το σταδιακά ανερχόμενο επίπεδο σε θέματα δεξιοτήτων και εμπειριών των διαχειριστών (μάντζερ). Το

ποσοστό των ξένων επενδύσεων είναι ακόμα χαμηλό, το χαμηλότερο στην Ευρωζώνη, για τους λόγους που έχουμε προαναφέρει. Σε αυτή, λοιπόν, τη κατεύθυνση πρέπει να εστιαστούν οι προσπάθειες, γιατί εκτός του οικονομικού και επενδυτικού οφέλους υπάρχει και το όφελος της μεταφοράς της τεχνογνωσίας και των δεξιοτήτων, τομείς όπου υπάρχει σοβαρή υστέρηση στην Ελλάδα.

Η εξωστρέφεια των Ελληνικών επιχειρήσεων στην αγορά της ΝΑ Ευρώπης και της ευρύτερης περιοχής πρέπει να ενισχυθεί. Οι χώρες της περιοχής βρίσκονται σήμερα μπροστά σε μια δύσκολη οικονομική κατάσταση και συγκυρία. Τα προηγούμενα χρόνια ακολούθησαν μια σχετικά συνεπή πολιτική μεταρρυθμίσεων, αλλαγών και ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης με την καθοδήγηση και τη στενή παρακολούθηση διεθνών οργανισμών. Και ενώ τα τελευταία 10-15 χρόνια είχαν επιτύχει σημαντική ανάπτυξη, μειώνοντας την απόσταση από τις χώρες της ΕΕ, τώρα έχουν βρεθεί με πολύ μεγάλα ανοίγματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και σε κρίση πιστωτικής ασφυξίας.

Το ΔΝΤ προβλέπει επώδυνη συρρίκνωση του ΑΕΠ σε αυτές τις χώρες της τάξεως του 4-6%. Είναι πιθανό ότι το ακολουθούμενο υπόδειγμα της ανοιχτής οικονομίας θα δοκιμαστεί με την αναβίωση πεπαλαιωμένων πρακτικών. Μπορεί ενδεχομένως να υπάρξουν αρνητικές συνέπειες όχι μόνο για τις ίδιες τις οικονομίες τους, αλλά και για όσες έχουν επενδύσει σε αυτές όπως π.χ. η Γερμανία και η Ελλάδα. Αυτό δεν αλλάζει την μεσοπρόθεσμη, στρατηγικής σημασίας, επιλογή. Αναφερόμαστε σε μια – σε πολλές περιπτώσεις - παρθένα αγορά άνω του €1 τρις και άνω των 180 εκατομμυρίων κατοίκων. Οι Ελληνικές εταιρίες έχουν τα τελευταία χρόνια διεισδύσει στις αγορές αυτές, με αιχμή του δόρατος τους τραπεζικούς ομίλους, κατέχοντας σημαντικό ποσοστό του ενεργητικού του τραπεζικού κλάδου που ξεπερνά το 20% σε γειτονικές χώρες όπως η Βουλγαρία και η Σερβία. Θα πρέπει, όμως, η προσπάθεια αυτή να εντατικοποιηθεί. Πιο συγκεκριμένα:

- Τα πακέτα στήριξης των Ελληνικών τραπεζών θα πρέπει να καλύψουν και τις δραστηριότητές τους στην ΝΑ Ευρώπη, χωρίς δισταγμούς. Οι Ελληνικές αρχές θα πρέπει να συμμετέχουν στους

σχεδιασμούς της ΕΕ και του ΔΝΤ για την παροχή ρευστότητας στις οικονομίες τους και τη στήριξη των νομισμάτων τους

- Η ΕΕ μέσω της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης να διευκολύνει τη χρηματοδότηση υποδομών, ιδιαίτερα στον τομέα της ενέργειας και των αγωγών
- Η ευρωπαϊκή προοπτική των Δυτικών Βαλκανίων πρέπει να επιταχυνθεί, έτσι ώστε να αποφευχθούν οι τάσεις οικονομικής απομόνωσης και αποκλεισμού

Ισχυροί οικονομικοί όμιλοι, όπως έχει προαναφερθεί, είναι αναγκαία συνθήκη για την υλοποίηση αυτής της στρατηγικής.

3.5. Αποτελεσματική παιδεία

Είναι γνωστό ότι, στο πεδίο του διεθνούς ανταγωνισμού και μεταξύ αναπτυγμένων χωρών, κερδισμένες είναι εκείνες που επενδύουν στον ανθρώπινο παράγοντα και παράγουν προϊόντα και υπηρεσίες που ενσωματώνουν τεχνογνωσία. Η διεθνής εμπειρία επίσης καταδεικνύει ότι η συμβολή της παιδείας στην οικονομική ανάπτυξη είναι εξίσου σημαντική με τη συμβολή του κεφαλαίου. Η έρευνα και η ανάπτυξη οδηγούν σε καινοτομίες και ανακαλύψεις, που, με τη σειρά τους, οδηγούν σε νέες καινοτομίες και νέες ανακαλύψεις προς όφελος είτε του τελικού καταναλωτή είτε του παραγωγού. Μεγάλο μέρος της γνώσης δημιουργεί θετικές συνέργειες (μια πυραμίδα που όλο και μεγαλώνει) που οδηγούν σε σωρευτική βελτίωση της παραγωγικότητας και επομένως σε υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη.

Η επίδραση της παιδείας και της γνώσης δεν είναι μόνο σημαντική πάνω στο τελικό καταναλωτικό προϊόν, είναι, επίσης, και στον τρόπο λειτουργίας μιας συγκροτημένης οικονομικής κοινωνίας (διαδικασίες, στόχοι, υλοποίηση).

Η παιδεία και η διαρκής επιμόρφωση έχουν άμεση επίδραση στην ανάπτυξη, αφενός μέσω της ποιότητας του συντελεστή «εργασία» και αφε-

τέρου μέσω του τρόπου με τον οποίο συνδυάζονται οι συντελεστές της παραγωγής προκειμένου να παραχθεί αξία. Η ποιότητα της προσφερόμενης εργασίας εξαρτάται από τις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού που είναι συνάρτηση της διάρκειας και της ποιότητας της παιδείας, της επιμόρφωσης και της εμπειρίας. Ο δεύτερος σημαντικός άμεσος τρόπος με τον οποίο η εκπαίδευση μπορεί να επηρεάσει την οικονομική ανάπτυξη είναι μέσω της επιχειρηματικότητας, δηλαδή τού τρόπου με τον οποίο συνδυάζονται οι συντελεστές της παραγωγής μαζί με τη διαθέσιμη γνώση και πληροφορία προκειμένου να παραχθούν νέες οικονομικές αξίες.

Η συγκριτική αποτίμηση του συστήματος της παιδείας και της επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι μάλλον απογοητευτική. Αλλά και η έρευνα και ανάπτυξη (R&D), υστερούν από αυτές των περισσότερο ανεπτυγμένων χωρών της στην ΕΕ και τον ΟΟΣΑ. Παρατηρείται ότι:

- Οι επιδόσεις των Ελλήνων μαθητών στο πρόγραμμα αξιολόγησης PISA του ΟΟΣΑ (Κείμενο-Μαθηματικά-Επιστήμες) είναι από τις τελευταίες και ενδεικτικά αναφέρουμε τις ικανότητες στις επιστήμες, μαθηματικά και αναλυτική σκέψη
- Το πρώτο Ελληνικό πανεπιστημιακό ίδρυμα στις διεθνείς κατατάξεις των ανωτάτων σχολών βρίσκεται αρκετά χαμηλά
- Δαπανάται το 4% του ΑΕΠ για τη δημόσια παιδεία έναντι 5,2% του ΟΟΣΑ αλλά και του Ευρωπαϊκού μέσου όρου
- Η αύξηση της συνολικής δαπάνης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σχετίζεται κυρίως με την ίδρυση νέων σχολών σε όλη την επικράτεια και όχι στην ανάδειξη ποιοτικών χαρακτηριστικών στα υπάρχοντα ιδρύματα
- Στις δαπάνες ανά εκπαιδευόμενο στις χώρες του ΟΟΣΑ η Ελλάδα κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις και στις τρεις βαθμίδες και είναι κοντά στις €4.500
- Η χρηματοδότηση της έρευνας και ανάπτυξης είναι της τάξης του 0,5% του ΑΕΠ, κατατάσσοντας την Ελλάδα στις τελευταίες θέσεις του ΟΟΣΑ και της ΕΕ, με σχεδόν ανύπαρκτη συμμετοχή της

βιομηχανίας, ενώ ο αριθμός των ερευνητών ανά 1000 κατοίκους είναι επίσης εξαιρετικά μικρός

- Ο δείκτης εναρμόνισης εκπαίδευσης – αγοράς έχει πτωτική τάση και είναι από τους χαμηλότερους της ΕΕ, με τη Φινλανδία να βρίσκεται στην κορυφή

Παρόλα αυτά είμαστε από τους πρώτους στην Ευρώπη στην αναλογία μαθητών προς διδακτικό προσωπικό στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με τον δείκτη να βρίσκεται στο 7,5. Σε συνδυασμό με τους προηγούμενους δείκτες, αυτό συνεπάγεται τη μη αποτελεσματική διαχείριση των διαθέσιμων πόρων και τη χαμηλή ποιότητα παροχής.

Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στη χώρα μας πρέπει να αφορά όλες τις βαθμίδες. Ήταν και είναι λάθος στρατηγικής να εντοπίζουμε το πρόβλημα μόνο στο πανεπιστήμιο. Το πρόβλημα της παιδείας στην Ελλάδα ξεκινά από το σχολείο.

Ως κατευθύνσεις για μεταρρυθμίσεις στην παιδεία προτείνονται:

- Σταδιακή, σε βάθος χρόνου, αύξηση της χρηματοδότησης στο μέσο όρο του ΟΟΣΑ, δηλαδή κοντά στο 5% του ΑΕΠ
- Ενίσχυση υποδομών και διαδικασιών πιστοποίησης
- Ενίσχυση των δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών, με μέριμνα για την αναβάθμιση της κοινωνικής θέσης αυτού του επαγγέλματος που πρέπει να είναι σχετικά υψηλή
- Εκσυγχρονισμός της διδακτέας ύλης, με έμφαση στα μαθηματικά, τη γλώσσα, την ιστορία, τις επιστήμες, τη λογοτεχνία και την κατανόηση κειμένου, με μαθήματα επιλογής (λιγότερα μαθήματα αλλά πολύ μεγαλύτερο βάθος) και με πρωταρχική έμφαση στην κριτική σκέψη
- Αξιοκρατία και αξιολόγηση επιστημονικού και διδακτικού έργου, εκσυγχρονισμός των μεθόδων διδασκαλίας λαμβάνοντας υπόψη την πρόοδο της τεχνολογίας τα τελευταία χρόνια και την ανάπτυξη του διαδικτύου. Για την καλύτερη και ποιοτική κατάρτιση

των καθηγητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενίσχυση του θεσμού των ΠΕΚ (Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα) για κάλυψη αναγκών επιμόρφωσης όχι μόνο των νεοδιορισμένων αλλά και των διορισμένων καθηγητών

- Αύξηση της αυτονομίας και ευελιξίας του σχολείου (π.χ. διοργάνωση ειδικών τάξεων για παιδιά μεταναστών με προβλήματα γλώσσας) και της αυτοτέλειας του πανεπιστημίου
- Μείωση του συγκεντρωτισμού στη λήψη αποφάσεων και δραστηκή βελτίωση των διαδικασιών διοίκησης και οργάνωσης (management) του συστήματος
- Δημιουργία τεχνολογικών και ερευνητικών πάρκων (π.χ. κατά το πρότυπο της Sofia-Antipolis στη Γαλλία, Heidelberg, Bavaria, Cambridge) και προώθηση συνεργασιών των πανεπιστημίων με εταιρίες σε ερευνητικά προγράμματα με σαφές θεσμικό πλαίσιο
- Προσέλκυση των καλύτερων πανεπιστημίων του κόσμου στην Ελλάδα για να εγκαταστήσουν π.χ. σχολές αρχαιολογίας ή γενικότερα σχολές κλασικών, βυζαντινών και ανθρωπιστικών σπουδών, αλλά και ξενοδοχειακές και ναυτιλιακές σχολές ή και ιατρικά ερευνητικά κέντρα. Θα μπορούσαμε να θέσουμε ως **εθνικό στόχο να γίνει η Ελλάδα το σπουδαιότερο κέντρο κλασικών και ανθρωπιστικών σπουδών στον κόσμο**. Προς αυτό το στόχο θα συμβάλει και η προώθηση και στήριξη του αξιόλογου έργου που επιτελείται στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Το Γαλλικό κράτος, για παράδειγμα, επιδοτεί συστηματικά τη μετάφραση γαλλικών συγγραμμάτων και βιβλίων. Επίσης, η εγκατάσταση σχολών ξένων πανεπιστημίων δεν πρέπει να είναι μονόδρομη. Πρέπει να συνοδεύεται από την ευρύτερη στήριξη από την Ελλάδα των αρχαιολογικών, κλασικών, βυζαντινών και ανθρωπιστικών εδρών σε πανεπιστήμια του εξωτερικού
- Αναδιάρθρωση του πλέγματος πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και τεχνικών σχολών με κύριο γνώμονα την ποιότητα και «κριτική μάζα». Για παράδειγμα αναφέρουμε ότι στη Γαλλία αντιστοιχούν 750.000 κάτοικοι ανά πανεπιστήμιο, στη Γερμανία περίπου 1.100.000 ενώ

στην Ελλάδα κάτω των 500.000! Δεν είναι επίσης τυχαίο ότι πρόσφατα, για το 2009, στα ΤΕΙ έμειναν περίπου 20.000 θέσεις κενές

Οι επιδόσεις της Ελλάδας στην έρευνα και ανάπτυξη (R&D) υστερούν σημαντικά έναντι των εταίρων της στην ΕΕ και τον ΟΟΣΑ με αποτέλεσμα το μεγάλο έλλειμμα μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών προϊόντων μέσης και υψηλής τεχνολογίας και τη γενικά χαμηλή ανταγωνιστικότητα των Ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών. Μια αποτελεσματική πολιτική έρευνας και ανάπτυξης προϋποθέτει στρατηγική οικονομικής ανάπτυξης με μακροχρόνιο προγραμματισμό.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, αντικείμενο ειδικού ενδιαφέροντος στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας μπορεί να είναι τα προϊόντα ιχθυοκαλλιέργειών, βιολογικών καλλιεργειών, προϊόντα υγιεινής διατροφής όπου η έρευνα στη βιολογία, τη βιοτεχνολογία και τη γεωπονική διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο.

Επίσης, στο δευτερογενή τομέα, μπορεί να είναι προϊόντα ψηφιακής τεχνολογίας, βιοτεχνολογίας, ιατρικά μηχανήματα, τηλεπικοινωνιακό υλικό, μηχανολογικός εξοπλισμός, χημικά προϊόντα κλπ. Ήδη υπάρχουν στην Ελλάδα επιτυχημένα παραδείγματα εταιρειών στους παραπάνω τομείς παραγωγής, ορισμένες από τις οποίες ξεκίνησαν ως δημιουργήματα (spin-offs) έρευνας και ανάπτυξης σε πανεπιστήμια.

Αντικείμενο έρευνας και ανάπτυξης μπορεί να είναι επίσης η ικανοποίηση των αναγκών της χώρας σε ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές, σε υδάτινους πόρους (π.χ. μέσω αφαλάτωσης), η προστασία του περιβάλλοντος (π.χ. έρευνα και ανάπτυξη που οδηγεί σε αποτελεσματική διαχείριση απορριμμάτων) και η προστασία της δημόσιας υγείας. Στην ενέργεια και στους υδάτινους πόρους, η έρευνα και ανάπτυξη που σχετίζεται με την εξοικονόμηση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη και με υψηλή απόδοση, τόσο οικονομική όσο και κοινωνική.

Η επένδυση στην παιδεία είναι διεθνώς από τις πλέον προσοδοφόρες μορφές επένδυσης. Για παράδειγμα, όπως ήδη αναφέρθηκε, η βελτίωση της βαθμολογίας των μαθητών στο πρόγραμμα PISA του ΟΟΣΑ (όπου η Ελλάδα βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις με 1392 μονάδες) κατά 45

μονάδες, συναρτάται με μόνιμη αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά 1% ετησίως. Η δε αύξηση κατά 20% της δαπάνης ανά μαθητή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, θα μπορούσε να έχει μόνιμο όφελος της τάξης του 0.5% στον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Το θέμα της παιδείας δεν είναι μόνο θέμα πόρων. Αντιθέτως, αξίζει να σημειωθεί ότι συντηρούμε περίπου 50.000 φοιτητές στο εξωτερικό με ετήσιο κόστος περίπου €1δισ. Ο αριθμός είναι εντυπωσιακός και φέρνει την Ελλάδα στην πρώτη θέση εξαγωγής φοιτητών με βάση τον πληθυσμό της. Επίσης, η λεγόμενη παραοικονομία της εκπαίδευσης στη μορφή φροντιστηρίων σε αντικατάσταση των σχολείων υπολογίζεται ότι ανέρχεται σε περίπου €1,2δισ το χρόνο και αντιστοιχεί περίπου σε €400 - €800 ανά μαθητή ή μαθήτρια ανά μήνα και κοστίζει τόσο (ή περισσότερο) όσο αν ήταν μαθητής ή μαθήτρια σε ένα ιδιωτικό σχολείο.

Το ζητούμενο είναι η καλύτερη αξιολόγηση και χρήση των πόρων της οικονομίας, κτίζοντας ένα σύστημα παιδείας με αξιοκρατία, ποιότητα, ποικιλία, ανταγωνισμό και επιλογή, προωθώντας την ισότητα των ευκαιριών και όχι την ισότητα των αποτελεσμάτων.

3.6. Ευελιξία εργατικού δυναμικού

Είναι βέβαιο ότι τα τελευταία 15 χρόνια και με βάση την υψηλή ανάπτυξη που είχε η οικονομία μας, η ανεργία μειώθηκε σε κάποιο βαθμό. Πριν από την κρίση κινείτο σε επίπεδα του 7,5%, σχετικά χαμηλά θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος. Βλέποντας, όμως, ότι η οικονομία μας είχε σχεδόν 15 χρόνια ανελλίπους και υψηλής ανάπτυξης, αυτό δεν είναι επαρκές.

Μια πιο λεπτομερής ανάλυση βασικών δεικτών του εργατικού δυναμικού αποκαλύπτει μια άλλη εικόνα:

- Η μακροχρόνια ανεργία (ως ποσοστό ανέργων άνω των 12 μηνών επί του συνόλου των ανέργων) κινείται κοντά στο 50% και είναι από τις υψηλότερες της ΕΕ των 15. Στον ίδιο βαθμό κινείται και η ανεργία των νέων με ποσοστό κοντά στο 22%
- Η απασχόληση ορισμένου χρόνου (εποχιακή) ως ποσοστό της συ-

νολικής απασχόλησης βρίσκεται στο 11%, ενώ η μερική απασχόληση (ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης) βρίσκεται στο 5,6%

■ Οι Έλληνες εργάζονται συγκριτικά πολύ. Οι εβδομαδιαίες ώρες εργασίας (ανά εργαζόμενο πλήρους απασχόλησης) είναι 44, από τις υψηλότερες στην Ευρώπη. Το δε κόστος εργασίας (ποσό € ανά εργαζόμενο πλήρους απασχόλησης) κυμαίνεται στα €16 και είναι σχετικά χαμηλό. Αυτό όμως το στοιχείο ενέχει μια διττή διάσταση: πρόσφατες μελέτες δείχνουν ότι ενώ οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι εργαζόμενοι σε ιδιωτικές επιχειρήσεις δουλεύουν περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη κοινωνική ομάδα στην Ευρώπη, οι εργαζόμενοι στο δημόσιο τομέα απολαμβάνουν την τέταρτη πιο ισχυρή νομοθεσία προστασίας των θέσεων εργασίας στα τριάντα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ. Έτσι, πέραν των περιορισμένων ευκαιριών για τους νέους, τις γυναίκες και τους αποφοίτους πανεπιστημίων, το σύστημα προστατεύει προνομιούχες ομάδες εργαζομένων

■ Για τον εργοδότη όμως, οι κρατήσεις για σκοπούς κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας ως ποσοστό του συνολικού κόστους εργασίας κυμαίνονται στο 42%, που είναι συγκριτικά πολύ υψηλό. Επιπρόσθετα, η ανταποδοτικότητα της εισφοράς είναι χαμηλή

Ο δείκτης, όμως, που καταδεικνύει ίσως το πιο θεμελιώδες πρόβλημα της αγοράς εργασίας είναι η **ευελιξία σε προσλήψεις, απολύσεις και ωράρια**. Εκεί έχουμε μεγάλο έλλειμμα με το σχετικό δείκτη (flexibility of employment index, World Bank) να βρίσκεται στα χαμηλότερα επίπεδα στην Ευρώπη. Η οικονομία με την μεγαλύτερη ευελιξία είναι της Μ. Βρετανίας. Δεν είναι τυχαίο ότι η Μ. Βρετανία έχει διαχρονικά τα τελευταία 15-20 χρόνια και τη μικρότερη ανεργία στην Ευρωπαϊκή Ένωση των παραδοσιακών 15 κρατών-μελών, ακόμα και στο μέσον της κρίσης. Το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα εμφανές γιατί η οικονομία μας είναι συγκριτικά εποχιακή (τουρισμός, γεωργία, κλπ.). Πρέπει, όμως, να τονισθεί ότι ο συνολικός δείκτης ευελιξίας που αναφέρθηκε προηγουμένως συγκαλύπτει μεγάλες διαφορές ευελιξίας μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, με τον πρώτο να είναι ιδιαίτερα άκαμπος. Στην πραγματικότητα έχουμε μια δυαδική αγορά εργασίας.

Ούτε όμως και η απόδραση από το σύστημα είναι εύκολη: στους περισσότερους δείκτες μέτρησης κινητικότητας, η Ελληνική αγορά εργασίας είναι μια από τις πιο άκαμπτες στην Ευρώπη, ενώ τα ιδιαίτερα χαμηλά επιδόματα ανεργίας δεν βοηθούν στην προσαρμογή.

Το ζητούμενο, λοιπόν, είναι μια μεγαλύτερη ευελιξία στη χρήση χρόνου εργασίας και καθιέρωση ενεργών πολιτικών απασχόλησης για συγκεκριμένες ομάδες εργατικού δυναμικού.

Προτείνεται:

- Νομοθεσία που να επιτρέπει την ευέλικτη οργάνωση του χρόνου εργασίας, και τη διευθέτηση του χρόνου εργασίας με υπολογισμό μέσου εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας σε ετήσια βάση
- Αύξηση της νόμιμης υπερωριακής απασχόλησης και μείωση κόστους υπερωριών
- Λειτουργία δικτύου θυρίδων επιχειρηματικότητας σε όλους τους νομούς της χώρας, που θα παρέχουν σε νέους υποστηρικτικές υπηρεσίες πληροφορίες και συνδρομή σχετικά με την ίδρυση μιας επιχείρησης
- Εφαρμογή Νέου Θεσμικού Πλαισίου για τη Γυναικεία Απασχόληση, με στόχο την εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής των γυναικών
- Περαιτέρω προγράμματα κατάρτισης ανέργων ηλικίας 55-64 ετών με επιμέρους επιδότηση για διάρκεια 3 ως 5 χρόνια. Παρόμοια προγράμματα και για νέους κάτω των 25 ετών και για νέες μητέρες, ειδικά στις παραμεθόριες περιοχές
- Εκσυγχρονισμός ισχύουσας νομοθεσίας περί αναγκαστικών τοποθετήσεων
- Ενίσχυση θεσμού τοπικών και περιφερειακών συμφώνων απασχόλησης και ενθάρρυνση συμφωνιών μεταξύ κοινωνικών εταίρων σε τοπικό επίπεδο

- Ενίσχυση θεσμού αρωγής επιχειρηματικότητας στην περιφέρεια με αναβαθμισμένη παρουσία τοπικών ΚΕΕ
- Συνεχής πληροφόρηση και εκπαίδευση εργοδοτών, με τη δημιουργία διαδικτυακής πύλης για αποτελεσματικότερη αντιστοίχιση της ζήτησης με την προσφορά εργασίας και παροχή κινήτρων στους εργοδότες προκειμένου να γνωστοποιούν τυχόν κενές θέσεις εργασίας στον ΟΑΕΔ
- Βελτίωση ροής πληροφοριών μεταξύ εργοδοτών και ΟΑΕΔ (ενημερωτικές εκστρατείες, ιστοσελίδες)
- Εναρμόνιση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας

3.7. Περιβάλλον και πράσινο ενεργειακό ισοζύγιο

Το καθαρό περιβάλλον είναι προϋπόθεση για τη ζωή μας και την ανάπτυξη της Ελλάδας. Μάλιστα, αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη. Ειδικά στη χώρα μας, αυτό έχει παραμεληθεί σε μέγιστο βαθμό ενώ σε πολλές περιπτώσεις έχει θιγεί ανεπανόρθωτα. Κάθε πολιτική για το περιβάλλον εμπεριέχει πολλούς άξονες και σχετίζεται με το ενεργειακό ισοζύγιο, τις μεταφορές, την προστασία και ανάπτυξη του. Ο συνδυασμός δε και των τριών αξόνων είναι η ικανή και αναγκαία συνθήκη για μια βιώσιμη ανάπτυξη και για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Τα διάφορα μέτρα, όμως, δεν θα είναι επαρκή αν δεν διαμορφωθεί παράλληλα και μια νέα «πράσινη» συνείδηση στον πολίτη. Μόνο έτσι θα μπορέσει οποιαδήποτε νέα πράσινη αναπτυξιακή πολιτική να πετύχει σε βάθος χρόνου. Ειδικότερα προτείνονται:

- Αλλαγή στη διαχείριση απορριμμάτων με την ανακύκλωση υλικών και την ανάκτηση ενέργειας και τη μετάβαση σε Χώρους Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ) σε ορίζοντα πενταετίας, σε συνδυασμό με κίνητρα για τη μείωση του όγκου των συσκευασιών
- Δημιουργία αυτοτελούς Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξί-

ας και Υδάτινων Πόρων με αντικείμενο ειδικά την προστασία και διαχείριση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, όπου θα υπάγονται και οι αρμοδιότητες προστασίας και διαχείρισης των δασών και του αιγιαλού με παράλληλη δημιουργία μια νέας Ρυθμιστικής Αρχής Υδάτινων Πόρων

- Αλλαγή στη διαχείριση και επεξεργασία των αστικών λυμάτων (με κατασκευή των αναγκαίων συμπληρωματικών υποδομών), και σύγχρονη διαχείριση υδάτων στη γεωργία με τη δρομολόγηση μη υδροβόρων καλλιεργειών σύμφωνα με την αναθεωρημένη ΚΑΠ
- Μαζικές αναδασώσεις, περιφράξεις δασών και δημιουργία αντιπυρικών ζωνών, εγκατάσταση ηλεκτρονικών συστημάτων εντοπισμού εστίων πυρκαγιάς και πυρόσβεσης, προμήθεια κινητών συντονιστικών μονάδων πυρόσβεσης, αλλαγή του νόμου με αυστηρότατες κυρώσεις για καταπατήσεις και εμπρησμούς, επιβολή βαρύτατων προστίμων και ποινών σε ιδιοκτήτες αυθαιρέτων κτισμάτων σε δασικές ή πρώην δασικές περιοχές, ενίσχυση των μηχανισμών κατεδάφισης τέτοιων αυθαιρέτων κτισμάτων, κλείσιμο όσων λατομείων δεν πληρούν τις προδιαγραφές και υποβαθμίζουν το περιβάλλον, με αποκατάσταση του τοπίου και των μολυσμένων εδαφών (κατά το πρότυπο της Γερμανίας). Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι τα τελευταία 150 χρόνια το ποσοστό κάλυψης της Ελληνικής επικράτειας έχει πέσει από το 50% σε επίπεδα κάτω του 20% με την μεγαλύτερη και κατακόρυφη πτώση τα τελευταία 50 χρόνια. Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι αυτό είναι και ένα από τα τιμήματα της άναρχης και απρογραμματίστης ανάπτυξης
- Μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης με επιδοτήσεις ΙΧ χαμηλής κατανάλωσης, τη δημιουργία ζωνών χωρίς αυτοκίνητο στις πόλεις και οικονομικά κίνητρα για ομαδικές μετακινήσεις προς και από τους χώρους εργασίας
- Σταδιακή μετατόπιση προς εναλλακτικούς τρόπους μεταφοράς ανθρώπων και εμπορευμάτων επεκτείνοντας τα μέσα μαζικής μεταφοράς με έναν ενιαίο σχεδιασμό, ειδικά για τις μεγάλες μητρο-

πολιτικές περιοχές

- Εκσυγχρονισμός της υποδομής των σιδηροδρόμων δίνοντας νέα πνοή σε όλο το περιφερειακό δίκτυο της χώρας. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η πυκνότητα του εθνικού δικτύου μας είναι 3 φορές μικρότερη ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο από το μέσο όρο της ΕΕ των 15
- Απελευθέρωση των μεταφορών αλλά με τη διασφάλιση σύνδεσης στις «άγονες γραμμές» σε ανταγωνιστικές τιμές, ανάλογη ποιότητα σε εξυπηρέτηση και «πράσινο» χαρακτήρα, δημιουργώντας μια νέα ανεξάρτητη Ρυθμιστική Αρχή Μεταφορών (ΡΑΜ) για τον έλεγχο και τη σωστή διαχείρισή τους

Έχει εκτιμηθεί ότι η μετατόπιση του τρόπου μεταφοράς με τους προαναφερόμενους τρόπους και η μείωση των χιλιομέτρων που καλύπτουν τα οχήματα κατά 0,25% ετησίως, οδηγούν σε τελική εξοικονόμηση ενέργειας κοντά στο 50%.

Για τον τομέα της ενέργειας και του ενεργειακού ισοζυγίου θα προτιμούσαμε να κάνουμε λόγο για ένα σενάριο **Ενεργειακής Επανάστασης** για την Ελλάδα. Η χώρα μας πρέπει να δώσει το παράδειγμα μέσα από μια μετάβαση σε ένα καθαρό και βιώσιμο ενεργειακό σύστημα. Η υλοποίησή του θα συνέβαλε στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, τη δημιουργία χιλιάδων νέων θέσεων απασχόλησης υψηλής ποιότητας και τη τεχνολογική πρόοδο. Όμως αυτό απαιτεί πρωτοβουλίες με βραχυπρόθεσμους αλλά και μακροπρόθεσμους στόχους.

Σήμερα, οι ΑΠΕ αντιστοιχούν στο 5% της πρωτογενούς ζήτησης ενέργειας στην Ελλάδα. Η βιομάζα, που χρησιμοποιείται κυρίως για θέρμανση, είναι η κύρια ανανεώσιμη πηγή ενέργειας. Το μερίδιο των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή είναι 12%. Η συμβολή των ανανεώσιμων πηγών στη πρωτογενή ενεργειακή ζήτηση για θέρμανση είναι γύρω στο 13%. Περίπου το 95% της Ελληνικής πρωτογενούς ενέργειας σήμερα εξακολουθεί να παράγεται από ορυκτά καύσιμα. Για να αλλάξει αυτή η αναλογία θεωρούμε ότι χρειάζεται ένα νέο σχέδιο σε βάθος 30-40 χρόνων, με τους εξής στόχους:

- Μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα από τον ενεργει-

ακό τομέα κατά 12% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990 μέχρι το 2020 και κατά 75% μέχρι το 2050. Πρόκειται για σημαντική μείωση, καθώς οι Ελληνικές εκπομπές CO₂ από τον ενεργειακό τομέα είναι σήμερα κατά 35% υψηλότερες από τα επίπεδα του 1990. Αυτό αντιστοιχεί σε μείωση από 106 εκατ. τόνους το 2005 σε 16 εκατ. τόνους το 2050. Οι ετήσιες κατά κεφαλήν εκπομπές θα μειωθούν από τους 9,6 τόνους στους 1,4 τόνους. Λόγω της σταδιακής κατάργησης των λιγνιτικών μονάδων οι εκπομπές CO₂ θα μειωθούν στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής θεαματικά. Η πρόοδος στην εξοικονόμηση ενέργειας, η αυξημένη χρήση ανανεώσιμου ηλεκτρισμού για τα οχήματα και η λελογισμένη χρήση βιώσιμων βιοκαυσίμων θα μειώσουν τις εκπομπές CO₂ στον τομέα των μεταφορών κατά 80%. Επιπρόσθετες μειώσεις των εκπομπών CO₂ και άλλων αερίων του θερμοκηπίου μπορούν να επιτευχθούν μέσω της σταδιακής κατάργησης των φθοριούχων αερίων, του τερματισμού της αποδάσωσης και της αύξησης του φυσικού δυναμικού δέσμευσης άνθρακα από τα δάση και το έδαφος, για παράδειγμα με την ανάπλαση των δασών και με αειφόρες γεωργικές πρακτικές

- Εξοικονόμηση ενέργειας μειώνοντας την πρωτογενή ενεργειακή ζήτηση κατά περίπου 30%. Αυτή η δραματική μείωση της πρωτογενούς ενεργειακής ζήτησης αποτελεί κρίσιμη προϋπόθεση για τη μαζική διείσδυση των ΑΠΕ στο σύστημα παραγωγής ενέργειας και για τη μείωση της κατανάλωσης ορυκτών καυσίμων
- Κάλυψη κατά 65% της πρωτογενούς ενεργειακής ζήτησης από ΑΠΕ. Οι ηλιακοί συλλέκτες, η βιομάζα και η γεωθερμική ενέργεια μπορούν να αντικαταστήσουν πρωτίστως τα συμβατικά συστήματα θέρμανσης και ψύξης, ενώ πάνω από 80% της ηλεκτρικής ενέργειας μπορεί να παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Βασικό όχημα για την υλοποίηση των παραπάνω είναι η σταδιακή απόσυρση των λιγνιτικών μονάδων. Ταυτόχρονα αξιοποιούνται επίσης όλες οι οικονομικά αποδοτικές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας για παραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού, καθώς και για τη βιώσιμη παραγωγή βιοκαυσίμων.

Είναι γεγονός ότι, με τα σημερινά δεδομένα, το κόστος της ηλεκτροπαραγωγής θα είναι κατά τι υψηλότερο. Αυτό, όμως, αντισταθμίζεται σε μεγάλο βαθμό από τη μειωμένη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας και, κυρίως, το πιο καθαρό περιβάλλον.

Αναλυτικότερα, προτείνεται μια σειρά από τις ακόλουθες δράσεις:

- Σταδιακή κατάργηση όλων των άμεσων και έμμεσων επιδοτήσεων για τα ορυκτά καύσιμα και σταδιακή απόσυρση των λιγνιτικών μονάδων - καθιέρωση δεσμευτικών στόχων για τις ΑΠΕ και τη συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού
- Δημιουργία και υλοποίηση ενός πραγματικά αποτελεσματικού συστήματος εμπορίας ρύπων
- Υποχρεωτική επιβολή αυστηρών προτύπων εξοικονόμησης για όλες τις οικιακές συσκευές που καταναλώνουν ενέργεια, καθώς και για τα κτήρια και οχήματα σε συνδυασμό με ειδικές επιδοτήσεις και θέσπιση αυστηρών και διαρκώς βελτιούμενων προδιαγραφών
- Μεταρρύθμιση και απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρισμού με α) την εγγύηση πρόσβασης στο δίκτυο κατά προτεραιότητα για τους παραγωγούς ανανεώσιμης ηλεκτρικής ενέργειας, και β) την παροχή καθορισμένων και σταθερών αποδόσεων για τους επενδυτές, για παράδειγμα μέσω πριμοδότησης της παραγόμενης πράσινης ενέργειας για τα πρώτα χρόνια της επένδυσης και παραγωγής
- Εφαρμογή καλύτερων μηχανισμών σήμανσης που θα παρέχουν ολοκληρωμένη περιβαλλοντική ενημέρωση για τα προϊόντα
- Αύξηση των προϋπολογισμών έρευνας και ανάπτυξης για τις ΑΠΕ και την εξοικονόμηση ενέργειας

Για να επιτευχθεί η οικονομικά ανταγωνιστική ανάπτυξη των ΑΠΕ, έχει μεγάλη σημασία μια ισορροπημένη και έγκαιρη χρήση όλων των τεχνολογιών ανανεώσιμης ενέργειας. Η χρήση αυτή εξαρτάται από το τεχνικό δυναμικό, το πραγματικό κόστος, τις δυνατότητες μείωσης

του κόστους και την τεχνολογική ωριμότητα. Το παραπάνω σενάριο περιγράφει ένα δρόμο ανάπτυξης που μετατρέπει την παρούσα κατάσταση σε ένα αειφόρο αναπτυξιακό υπόδειγμα για την Ελλάδα.

3.8. Ποιοτικός τουρισμός και σύνδεση με τον πολιτισμό

Ο τουρισμός αποτελεί για την Ελλάδα βασική πηγή πλούτου, καθώς άμεσα και έμμεσα συνεισφέρει το 17,2% του ΑΕΠ (2008), δηλαδή ποσό €44 δις. το χρόνο, δημιουργεί περίπου 700.000 θέσεις εργασίας και συμβάλλει αποφασιστικά στην περιφερειακή ανάπτυξη. Αν κάποιος συνυπολογίσει και τους παραπλήσιους τομείς υπηρεσιών και προϊόντων, αυτό το μέγεθος φθάνει κοντά στο 25% με 30%. Πράγματι, σε παγκόσμιο επίπεδο η Ελλάδα κατατάσσεται 11η σε επίπεδο διεθνών αφίξεων και 12η σε επίπεδο εσόδων.

Η Ελλάδα έχει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα που στη βάση τους είναι ένα αμάλγαμα από τον πολύ καλό καιρό, το ιδιαίτερο περιβάλλον (ηπειρωτικό και νησιώτικο) και τη μοναδική πολιτιστική κληρονομιά. Επίσης, γεωγραφικά βρίσκεται πολύ κοντά σε πλούσιες Ευρωπαϊκές χώρες και ιδιαίτερα μάλιστα κοντά στη μεγάλη και καινούργια αγορά της ΝΑ Ευρώπης. Ένα επιπλέον θετικό και συναφές στοιχείο είναι η διαφοροποίηση στο τουριστικό της χαρτοφυλάκιο σε σχέση με άλλες Μεσογειακές χώρες, όπως π.χ. η Κύπρος, όπου μία στις δύο αφίξεις είναι από το Ην. Βασίλειο. Τα 2/3 των εισπράξεων αφορά επισκέπτες από την Ευρωζώνη με τις δύο πιο σημαντικές χώρες προέλευσης ταξιδιωτών τη Γερμανία (16,5%) και το Ην. Βασίλειο (16,1%). Επίσης, οι Ρώσοι τουρίστες συνεισφέρουν το 9% των εισπράξεων του εκτός Ευρώπης συνόλου.

Παρόλα αυτά, βρισκόμαστε στη (χαμηλότατη) 18η θέση στην Ευρώπη στο Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας. Ο βασικός λόγος βρίσκεται στο ότι διαχρονικά ο ρόλος του κράτους στην εξέλιξη και στη διαμόρφωση του τουριστικού προϊόντος υπήρξε αποσπασματικός, ασυντόνιστος και, κυρίως, χωρίς ιδιαίτερο στόχο ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Ο κλάδος του τουρισμού ποτέ δεν αποτέ-

λεσε στην ουσία αντικείμενο ενός μέσο-μακροπρόθεσμου σχεδιασμού και αφέθηκε περίπου στις πρωτοβουλίες, καλές ή κακές, της ιδιωτικής πρωτοβουλίας με φυσικό επακόλουθο το τουριστικό προϊόν στην Ελλάδα σήμερα να παρουσιάζει μια εξαιρετική ποιοτική ανομοιομορφία και μη ορθολογική διασπορά. Ειδικότερα παρατηρούνται τα εξής:

- Χαμηλή ανταγωνιστικότητα με βάση τις τιμές στον κλάδο (114η κατάταξη διεθνώς), η χαμηλότερη όλων ανεξαιρέτως των χωρών της περιοχής των Βαλκανίων
- Σημαντικές αδυναμίες τόσο σε επίπεδο ανάπτυξης όσο και επιχειρηματικότητας: τα νησιά δεν συνδέονται ακτοπλοϊκά μεταξύ τους όπως και όταν πρέπει, τα δρομολόγια αργούν να ανακοινωθούν, δεν είναι δυνατός ο έγκαιρος προγραμματισμός για οργανωμένα πακέτα προς τα νησιά ενώ οι υποδομές σε αεροδρόμια και λιμάνια υστερούν
- Η Θεσσαλονίκη δεν έχει ακόμα μετρό, η Αθήνα δεν υπολογίζεται ως «καθαρόαιμος» προορισμός ενώ, παράλληλα, παρουσιάζει ορισμένα έντονα προβλήματα (καθαριότητα, εγκληματικότητα), και δεν διαθέτει μεγάλα συνεδριακά κέντρα
- Υπάρχει έλλειψη ξεναγών ενώ παραμένουν προβλήματα στην έκδοση βίζας από διάφορες χώρες
- Το θεσμικό πλαίσιο των τουριστικών επιχειρήσεων είναι ασαφές
- Τα στελέχη των επιχειρήσεων δεν λαμβάνουν κατάλληλη τουριστική εκπαίδευση- κατάρτιση
- Τα κίνητρα επενδύσεων είναι μικρά, ενώ υπάρχει έξαρση των παράνομων τουριστικών δραστηριοτήτων
- Υψηλή ελαστικότητα ζήτησης ως προς τις τιμές (μια αύξηση των τιμών στρέφει εύκολα τους τουρίστες προς ανταγωνιστικές αγορές όπως η Τουρκία και οι χώρες της Β. Αφρικής)
- Έντονη εποχικότητα (πάνω από το 50% των διεθνών αφίξεων πραγματοποιείται το τρίμηνο Ιουλίου - Σεπτεμβρίου) εμποδίζοντας μια πιο μακροχρόνια και σταθερή οργάνωση και σχεδιασμό

- Η αγορά εξαρτάται κυρίως από μεγάλους Ευρωπαίους tour operators που τείνουν να προκαλούν συμπίεση των τιμών και μείωση των εσόδων με τα «all inclusive» προγράμματα που προωθούν που «πνίγουν» τις τοπικές αγορές
- Οι «επώνυμες» (branded) ξενοδοχειακές αλυσίδες αποτελούν μόλις το 4% στο σύνολο των ξενοδοχείων της Ελλάδας και αντιπροσωπεύουν το 19% όλων των ξενοδοχειακών δωματίων της χώρας (το μέσο Ελληνικό ξενοδοχείο έχει 42 δωμάτια, ενώ το μέσο «επώνυμο» ξενοδοχείο 180), όταν στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες αντιπροσωπεύουν το 25%-40% της συνολικής ξενοδοχειακής δυναμικότητας
- Συνολικά οι 870 μεγαλύτερες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις παρουσίασαν ζημιές το 2008 οι οποίες έφθασαν τα €79 εκατ. με το ποσοστό των ζημιογόνων εταιρειών να ανέρχεται στο 51% του δείγματος, στοιχείο ενδεικτικό του κατακερματισμού
- Ο θαλάσσιος τουρισμός, που αφορά 3.500 πλοία επαγγελματικά με Ελληνική σημαία – ο μεγαλύτερος στόλος παγκοσμίως με εθνική σημαία, εμφανίζει συρρίκνωση. Η κρίση, συνδυασμένη με τον έντονο ανταγωνισμό που αντιμετωπίζει ο κλάδος από τις γειτονικές χώρες (Τουρκία, Κροατία) με πολύ χαμηλότερο λειτουργικό κόστος, έχει οδηγήσει σε εντυπωσιακή πτώση των ναυλώσεων, που ειδικά για τα σκάφη μέχρι 12 επιβατών έχει ξεπεράσει το 50%

Σχεδόν αμέτοχα στη διαδρομή του τουριστικού κλάδου παρέμειναν τα τελευταία χρόνια τα Υπουργεία Πολιτισμού, Εργασίας και Εμπορικής Ναυτιλίας. Πράγματι η σύνδεση του πολιτισμού με τον τουρισμό παραμένει υποτυπώδης, οι ιδιαιτερότητες της απασχόλησης στον τουριστικό τομέα δεν λήφθηκαν σοβαρά υπόψη από το Υπουργείο Εργασίας, ενώ το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας δεν έχει συμβάλλει εδώ και πολλά χρόνια, στην αναγκαία ποιοτική αναβάθμιση των θαλάσσιων μεταφορών και των τουριστικών λιμένων.

Από τα ανωτέρω γίνεται αντιληπτό ότι χρειάζεται επαναπροσδιορισμός της πολιτικής για τον τουρισμό. Καθίσταται επιτακτική η ανάγκη

χάραξης μίας μακροπρόθεσμης στρατηγικής για την ανάπτυξη του Ελληνικού τουρισμού που θα εστιάζει όχι πια στον αριθμό, αλλά στην ποιότητα των αφίξεων και στο μέγεθος της κατανάλωσης των επισκεπτών. Προτείνεται δηλαδή μια στροφή στον ποιοτικό τουρισμό. Πιο συγκεκριμένα προτείνεται:

- Θεσμοθέτηση και λειτουργία ενός «Convention & Visitors Bureau» με στόχο την εξέλιξη του προορισμού «Ελλάδα» σε έναν από τους σημαντικότερους συνεδριακούς προορισμούς. Χώρες όπως η Ισπανία, η Μάλτα, η Τυνησία και η Πορτογαλία έχουν κατανοήσει τη σημασία της τουριστικής προβολής της χώρας τους για τον κάθε είδους τουρισμό χωριστά, ενώ εμείς υστερούμε κατά πολύ, αρκούμενοι σε γενικές προσεγγίσεις προώθησης του τουρισμού μας
- Ανάπτυξη της τουριστικής (όχι της παραθεριστικής) κατοικίας φροντίζοντας τον ποιοτικό προσανατολισμό του Ελληνικού τουρισμού για να αποφύγουμε το ισπανικό ή το κυπριακό υπόδειγμα, προσελκύνοντας αγοραστές υψηλής εισοδηματικής στάθμης. Εκείνο που πρέπει να γίνει κατανοητό είναι ότι η τουριστική κατοικία δεν αποτελεί ανταγωνιστική δραστηριότητα του προϊόντος που προσφέρεται από τα ξενοδοχεία. Είναι διαφορετικό προϊόν από το ξενοδοχείο και συμβάλλει στην ανάπτυξη πολλών άλλων παραγωγικών κλάδων, καθώς επίσης και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, αντιμετωπίζοντας έτσι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα μας, αυτό της εποχικότητας. Η ανάπτυξη της τουριστικής κατοικίας πρέπει να είναι ήπια και ελεγχόμενη, να αντιμετωπιστεί ως ξεχωριστό τουριστικό προϊόν και όχι ως ένα απλό αυτοτελές εργαλείο του real estate. Είναι αναγκαία η κατασκευή ανταγωνιστικών τουριστικών κατοικιών με υψηλές προδιαγραφές και προστιθέμενη αξία, που δεν θα προσανατολίζονται μόνο στην προσέλκυση των χαμηλοσυνταξιούχων της Ευρώπης. Η τουριστική κατοικία είναι σκόπιμο να ενταχθεί σε συγκροτήματα ξενοδοχείων πολυτελείας, καταλαμβάνοντας ποσοστό όχι μεγαλύτερο του 30% της συνολικής δόμησης. Τα μεγέθη και οι προδιαγραφές της τουριστικής κατοικίας θα πρέπει να διασφαλίζουν ποιότητα αντίστοιχη με αυτή ενός ξενοδοχείου 5 αστέρων

■ Άρση του cabotage: στη δυναμική ανάπτυξης του κλάδου της κρουαζιέρας που καταγράφεται διεθνώς κινείται και η Ελληνική αγορά που βρίσκεται σε ανοδική τροχιά, με κινητήρια δύναμη έλξης τα Ελληνικά νησιά. Η τουριστική βιομηχανία της κρουαζιέρας αποτελεί μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, με τους Ελληνικούς προορισμούς να αποτελούν κύριο στόχο των επιχειρηματικών και τουριστικών σχεδίων των μεγάλων εταιρειών. Η Ελλάδα πέρασε στη δεύτερη θέση ως ο πιο δημοφιλής προορισμός στην Ευρώπη (με 4,3 εκατ. επιβάτες) κυρίως με τη Σαντορίνη, τη Μύκονο και τη Ρόδο, ενώ, από τα προγραμματισμένα δρομολόγια στην Μεσόγειο τουλάχιστον 5 συμπεριλαμβάνουν Ελληνικούς προορισμούς. Η ετήσια αύξηση είναι της τάξεως του 13-15%, δημιουργώντας τα τελευταία χρόνια πάνω από 300.000 θέσεις εργασίας ενώ 192 κρουαζιερόπλοια εκτελούν δρομολόγια στην Ευρώπη. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ο κάθε επιβάτης ξοδεύει ποσό €106 κατά τη διάρκεια επίσκεψης σε λιμάνι (turn around, homeporting) ενώ σε κανονικές προσεγγίσεις (όχι turn around) ξοδεύει ποσό €60. Ενώ τα στοιχεία είναι ενθαρρυντικά για την Ελληνική τουριστική αγορά με προοπτικές για το μέλλον, συνεχίζει να υφίσταται το ζήτημα που προβληματίζει τους τουριστικούς παράγοντες σχετικά με την ισχύουσα νομοθεσία (cabotage) στην Ελλάδα. Αυτή άλλωστε είναι και η παράμετρος που ευθύνεται, κατά πολλούς, για την αδυναμία μετατροπής των Ελληνικών λιμένων σε λιμένες αφετηρίας ή κατάληξης των κρουαζιέρων (home porting). Η Ελλάδα, αν ακολουθήσει το παράδειγμα της Ισπανίας και της Ιταλίας που δεν επιβάλλουν περιορισμούς, θα μπορέσει να εξασφαλίσει ένα μεγάλο μερίδιο της αγοράς της κρουαζιέρας και να προσελκύσει περισσότερους τουρίστες και αύξηση του τουριστικού συναλλάγματος. Βασικά στοιχεία για την ανάπτυξη ενός λιμανιού κρουαζιέρας αποτελούν βέβαια οι σύγχρονες υποδομές. Οι προβλήτες για απρόσκοπτη προσβασιμότητα από τη θάλασσα, οι άρτιες λιμενικές υπηρεσίες αλλά και η γειτνίαση με αεροδρόμιο και ξενοδοχειακές μονάδες, είναι μερικές από τις παραμέτρους που πρέπει να βελτιωθούν

■ Απελευθέρωση των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών και συνδυαστικός

σχεδιασμός με άλλα μέσα μεταφοράς: η πλήρης απελευθέρωση θα οδηγήσει στην εμφάνιση και νέων ενδεχομένως εταιρειών, ενώ θα λειτουργήσει καταλυτικά για την περαιτέρω ανανέωση του στόλου, με αποτέλεσμα την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών, τη διασφάλιση της μέγιστης ασφάλειας και άνεσης και την εξασφάλιση για πρώτη φορά στο επιβατικό κοινό του δικαιώματος επιλογής πλοίου, διαδρομής, τιμήματος και χρόνου ταξιδιού. Ο συνδυασμός ταχύτερων πλοίων και πρωτοποριακών δρομολογίων θα μειώσει σημαντικά το χρόνο ταξιδιού, φέρνοντας τα νησιά πιο κοντά στην ηπειρωτική Ελλάδα αλλά και μεταξύ τους, προσφέροντας παράλληλα εναλλακτική επιλογή στον καταναλωτή μεταξύ πλοίου και αεροπλάνου. Τα πλοία κατά τη διάρκεια του χειμώνα ταξιδεύουν με ελάχιστους επιβάτες και τα έσοδά τους στις περισσότερες περιπτώσεις δεν καλύπτουν το κόστος λειτουργίας τους. Είναι προς όφελος επομένως των εταιρειών να συμβάλλουν και οι ίδιες στη δημιουργία των συνθηκών εκείνων που θα δημιουργήσουν ζήτηση εκεί που σήμερα δεν υπάρχει, δηλαδή κατά τη χειμερινή περίοδο, με τη δημιουργία πρωτοποριακών προϊόντων και υπηρεσιών σε ειδικές τιμές, ανέφικτες κατά την καλοκαιρινή περίοδο

- Ενίσχυση του τουρισμού υπαίθρου και του αγροτουρισμού, με ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για να αναδείξει ότι σημαντικό έχει να επιδείξει κάθε περιοχή, τις επιλογές δηλαδή που έχει ο επισκέπτης για ένα παραδοσιακό κατάλυμα, για ένα τοπικό φαγητό, για μια αυθεντική πολιτιστική ή φυσιολατρική δραστηριότητα, για αγορά ενός παραδοσιακού προϊόντος, για γνωριμία με την τοπική παράδοση και την ιστορία
- Ενθάρρυνση άλλων εξειδικευμένων μορφών τουρισμού. Παραδείγματα είναι οι εξειδικευμένες μορφές τουρισμού υγείας-ευεξίας, αθλητικού και εκπαιδευτικού τουρισμού, θαλάσσιου τουρισμού, πολιτιστικού τουρισμού, περιηγητικού τουρισμού, τουρισμού πολυτελείας, παραθεριστικού τουρισμού, τουρισμού Σαββατοκύριακου («city break»). Η Αθήνα έχει τις δυνατότητες να εδραιωθεί ως «city break» προορισμός διότι διαθέτει ορισμένες σύγχρονες υποδομές (αεροδρόμιο, μετρό, κ.λπ.), σημαντικότετη ιστορική κληρονομιά

και δυνατότητες αναψυχής και ψυχαγωγίας για τους επισκέπτες. Θα πρέπει όμως να βελτιωθεί η εικόνα του ιστορικού κέντρου (καθαριότητα, εγκληματικότητα) και να προβληθεί η πόλη στοχευμένα, έτσι ώστε να αποκτήσει διεθνή αναγνωρισιμότητα

- Αναβάθμιση, σε επίπεδο ανώτατης εκπαίδευσης, της εκπαίδευσης των στελεχών τουριστικών επιχειρήσεων
- Αναδιάρθρωση των παραμέτρων ανταγωνιστικότητας, όπως η μείωση των τελών αεροδρομίων (σπατόσημο, τέλη προσγειώσεως και διαμονής κ.ά.), η μείωση του κόστους της ακτοπλοΐας, η μείωση του συντελεστή ΦΠΑ σε επίπεδο που να προσεγγίζει το επίπεδο των ανταγωνιστριών χωρών (Ισπανία, Πορτογαλία), η αξιοποίηση των κεφαλαίων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων για τις ΜΜΕ, η μείωση των φορολογικών επιβαρύνσεων στις μεταφορές κ.ά., λαμβάνοντας βέβαια πάντα υπόψη τις δημοσιονομικές δυνατότητες της χώρας
- Ανάπτυξη επικοινωνιακής στρατηγικής: τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες όσον αφορά στην προβολή του Ελληνικού τουρισμού. Απέχουμε όμως πολύ από το επιθυμητό επίπεδο. Η έρευνα και η ετήσια επικαιροποίηση του σχεδίου branding και των 9 ειδικών σχεδίων μάρκετινγκ (θαλάσσιος τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, τουρισμός υπαίθρου, περιηγητικός τουρισμός, τουρισμός υγείας – ευεξίας, συνεδριακός τουρισμός, τουρισμός πολυτελείας, παραθεριστικός τουρισμός, τουρισμός Σαββατοκύριακου – «city break»), το briefing στις διαφημιστικές εταιρείες για το σχεδιασμό της καμπάνιας καθώς και η αξιολόγησή της πρέπει να είναι συνεχής. Η παρουσία της χώρας σε διεθνή κλαδικά έντυπα, σε έντυπα μεγάλης διεθνούς κυκλοφορίας, σε διεθνείς τηλεοπτικές εκπομπές ποικίλου περιεχομένου, είναι απόλυτα απαραίτητη. Επίσης είναι αναγκαίο να ενισχυθεί η online παρουσία του Ελληνικού τουρισμού η οποία είναι σήμερα φτωχή και αδιάφορη τόσο για τους ξένους τουρίστες και Tour Operators, όσο και για τους δημοσιογράφους. Τέλος, χρειάζεται συνεργασία όλων των φορέων της χώρας, δημοσίων και ιδιωτικών, που αναπτύσσουν δραστηριότητες

στο εξωτερικό και ιδιαίτερα με τον Οργανισμό Invest in Greece

- **Τοπική εξειδίκευση:** τα τουριστικά γραφεία πρέπει να εκσυγχρονίσουν τη λειτουργία τους, να παρέχουν ποιοτικές υπηρεσίες και εξειδικευμένα προϊόντα. Οι ιδιομορφίες της χώρας μας, ο πλούτος τόσο της πολιτιστικής κληρονομιάς, όσο και του φυσικού περιβάλλοντος προσφέρουν τη δυνατότητα στο τοπικό τουριστικό γραφείο να μετατραπεί σε «specialist tour operator», με εξειδίκευση στη παροχή τουριστικών υπηρεσιών στην περιοχή του
- **Αξιοποίηση, συντονισμός και οργάνωση του απόδημου και ευρύτερου Ελληνισμού** που αποτελεί μία πρόσθετη φιλική «αγορά» τόσο για τον τουρισμό, όσο και για την αξιοποίηση 5 εκατομμυρίων Ελλήνων του απόδημου Ελληνισμού. Σε αυτούς εάν προστεθούν οι ξένες πανεπιστημιακές έδρες και τα ερευνητικά κέντρα αρχαίων, βυζαντινών και νέων Ελληνικών σπουδών, καθώς και οι φιλέλληνες αλλοδαποί, δημιουργείται μία μεγάλη αγορά
- **Υπαγωγή του Τουρισμού στην εποπτεία ενός Υφυπουργού με θητεία**, ο οποίος θα έχει την ευθύνη για την ανάπτυξη και δρομολόγηση της υλοποίησης

Μακροπρόθεσμα, στόχος για τον Ελληνικό τουρισμό πρέπει να είναι α) η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, από 5-6 μήνες που είναι σήμερα κατά μέσον όρο, στους 8-9 μήνες, και β) οι προσπάθειες για αύξηση των ταξιδιωτικών εισπράξεων να αποσκοπούν στην αύξηση της δαπάνης ανά ταξίδι, π.χ. με την παροχή περισσότερων και ανώτερης ποιότητας υπηρεσιών που δημιουργούν προσέλκυση επισκεπτών υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

3.9. Ισχυρή ναυτιλία

Η Ελληνόκτητη ποντοπόρος ναυτιλία συνεισφέρει περίπου το 7% του ΑΕΠ ενώ οι καθαρές εισπράξεις από θαλάσσιες μεταφορές σαν ποσοστό του ΑΕΠ ανήλθαν στο 4,7% στο 2008. Εκτιμάται ότι προσφέρει απασχόληση σε περισσότερους από 16.000 Έλληνες ναυτικούς

και σε 12.500 επιπλέον άτομα μέσω των ναυτιλιακών εταιρειών που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα. Τον Ιούλιο του 2009 ο Ελληνικών συμφερόντων στόλος έφτασε τα 4.763 πλοία όλων των τύπων και tonnage. Τα Ελληνικά συμφέροντα ελέγχουν σήμερα το 8,2% του παγκοσμίου στόλου σε αριθμό πλοίων και σε 13,2% σε gross tons. Η μείωση του μεριδίου τα τελευταία χρόνια, αποδίδεται στην ανάπτυξη νέων ναυτιλιακών δυνάμεων, όπως της Κίνας, αλλά και σε λόγους τακτικής από Έλληνες πλοιοκτήτες, όπως η πώληση πλοίων όταν οι αξίες τους αυξάνουν. Παρόλα αυτά, ο υπό ναυπήγηση Ελληνόκτητος στόλος ανέρχεται στο 55% του υπάρχοντος και καλύπτει περίπου το 16% των παραγγελιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο μεγάλος αριθμός παραγγελιών εκ μέρους των Ελλήνων εφοπλιστών υποδηλώνει ότι θα διατηρηθεί το μερίδιο της Ελληνόκτητης ναυτιλίας στην παγκόσμια αγορά. Περίπου το 1/3 του στόλου είναι πλοία υπό Ελληνική σημαία και συγκροτούν το μεγαλύτερο στόλο στην ΕΕ και τον τέταρτο μεγαλύτερο στον κόσμο ενώ τα πλοία Ελληνικών συμφερόντων αποτελούν το μεγαλύτερο στόλο στην παγκόσμια οικονομία. Η Ελληνική σημαία συνεχίζει να έχει την πρώτη προτίμηση των Ελλήνων πλοιοκτητών με 1.121 πλοία. Ακολουθούν άλλες 48 χώρες όπως ο Παναμάς (611 πλοία), η Λιβερία (574 πλοία), και η Μάλτα (490 πλοία).

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν το 2007 σχετικά με την επιδότηση της ασφάλισης των κατώτερων πληρωμάτων στο Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο (NAT) και η χαλάρωση των ποσοστώσεων για απασχόληση Ελληνικών πληρωμάτων έχουν αυξήσει την ελκυστικότητα της Ελληνικής σημαίας.

Επίσης, διασαφηνίστηκε πρόσφατα το καθεστώς φορολόγησης των ναυτιλιακών εταιριών και ειδικότερα όσων επιθυμούν να μεταφέρουν την έδρα τους στην Ελλάδα (κυρίως από την Μεγάλη Βρετανία). Η σχετική τροπολογία επαναφέρει την απαλλαγή συγκεκριμένων ναυτιλιακών εταιριών από το φόρο συγκέντρωσης κεφαλαίου, ενώ διευρύνει την απαλλαγή και σε επιχειρήσεις που θα ήθελαν να μεταφέρουν την έδρα τους στην Ελλάδα από άλλες χώρες της κοινότητας.

Στην περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου θα συμβάλουν:

- Στον χώρο των Ελληνικών λιμανιών, η περαιτέρω προώθηση της χρήσης και εκμετάλλευσης από ιδιώτες επενδυτές όπως οι Προβλήτες II & III του Σταθμού Εμπορευματοκιβωτίων της ΟΛΠ που παραχωρήθηκε στην Cosco Pacific Ltd.. Η Cosco θα πραγματοποιήσει επενδύσεις συνολικού ύψους €620εκ., από τις οποίες το 50% με στόχο τον 3πλασιασμό της δυναμικότητας του Σταθμού μέχρι το 2015. Στον ΟΛΘ ο διαγωνισμός για την λειτουργία των τερματικών σταθμών εμπορευματοκιβωτίων είναι σε εξέλιξη
- Η ενδυνάμωση της ναυτιλιακής εκπαίδευσης ενός παραδοσιακού αλλά και απαιτητικού επαγγέλματος όπου η χώρα μας έχει ιστορικά διακριθεί
- Η προσέλκυση και διατήρηση των νέων στο επάγγελμα, ιδιαίτερα σε περιόδους αύξησης της ανεργίας, αλλά και των ποσοστώσεων Ελληνικών πληρωμάτων
- Η αντιμετώπιση σύγχρονων απειλών όπως η πειρατεία και η τρομοκρατία

Από την άλλη πλευρά, η Ελληνική **ακτοπλοϊκή αγορά** αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες στην Ευρώπη μαζί με την Ιταλική, με επιβατική κίνηση περίπου 45 εκατ. επιβάτες ετησίως η καθεμιά, καλύπτοντας αθροιστικά το 50% της συνολικής διακίνησης επιβατών ακτοπλοΐας στην Ευρώπη. Ο κύκλος εργασιών για το σύνολο του κλάδου (65% εσωτερικό, 35% εξωτερικό) αναπτύχθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 10% κατά την περίοδο 2001-2007. Εντός Ελλάδας, οι ακτοπλοϊκές μεταφορές επιβατών αποτελούν το 13% της συνολικής διακίνησης επιβατών με όλα τα μέσα υπεραστικών συγκοινωνιών. Ο Πειραιάς είναι το δεύτερο σημαντικότερο, σε όρους επιβατικής κίνησης, λιμάνι στην Ευρώπη (μερίδιο 3%).

Η ζήτηση ακτοπλοϊκών υπηρεσιών στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται, όμως, από τρεις ιδιομορφίες: (i) έντονη εποχικότητα (ii) υψηλό σταθερό κόστος σε σχέση με το μεταβλητό κόστος λειτουργίας και (iii) παρουσία «άγονων» γραμμών.

Η Ελληνική ακτοπλοϊκή αγορά είναι πλέον μερικώς απελευθερωμένη στους παρακάτω τομείς:

- Στο δίκτυο ακτοπλοϊκών γραμμών
- Στους ναύλους
- Στα όρια ηλικίας των πλοίων

Παράλληλα όμως, το κράτος συνεχίζει να επιβάλλει υποχρεώσεις δημόσιας υπηρεσίας και διαδικασίες ανάδειξης εταιρειών για τις «άγονες γραμμές». Η απελευθέρωση του κλάδου οδήγησε στην ανανέωση του στόλου, σε αυξημένες τιμές ναύλων και σε αύξηση των επιδοτήσεων για τις γραμμές χαμηλής επιβατικής κίνησης. Σε κάθε περίπτωση, οι αγορές του Αιγαίου και της Αδριατικής δείχνουν να έχουν προσεγγίσει τα όρια ανάπτυξης τους στο παρόν πλαίσιο λειτουργίας. Ως εκ τούτου, η περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου μπορεί να επιτευχθεί αν οι εταιρείες στραφούν σε νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες όπως:

- Διασύνδεση της Ηπειρωτικής Ελλάδας με την Τουρκία
- Εστίαση στη μεταφορά φορτηγών σε υφιστάμενες και νέες γραμμές (Ευρώπη – Β. Αφρική ή Μέση Ανατολή) με τη βοήθεια και των προγραμμάτων στήριξης της Ε.Ε. (Motorways of the sea, Marco Polo και TEN-T)
- Επέκταση δρομολογίων σε αγορές όπως η Ερυθρά Θάλασσα (Σ. Αραβία – Αίγυπτος) και η Μαύρη Θάλασσα (Ουκρανία, Ρουμανία, Ρωσία)

Τέλος, προτείνονται τα μέτρα που αναλυτικά αναφέρονται στο Κεφάλαιο 3.8 της παρούσας Έκθεσης

3.10. Ανταγωνιστική γεωργία

Ο αγροτικός τομέας αποτελεί έναν από τους βασικούς τομείς της Ελληνικής οικονομίας, με τη συμβολή του στην εγχώρια παραγωγή

να ανέρχεται στο 3,3% το 2008, υψηλότερη από ότι στα περισσότερα κράτη-μέλη της ΕΕ των 27 (μέσος όρος 1,9%). Βέβαια η συνεισφορά του στο ΑΕΠ της χώρας παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια (2000-2008) ρυθμό μείωσης 3,3%, πολύ υψηλότερο σε σύγκριση με την ΕΕ των 27 (-0,5% για την ίδια περίοδο). Η αξία δε της παραγωγής το 2008 εκτιμάται σε €11,1 δις. εκ των οποίων το 74% προέρχεται από τη φυτική παραγωγή και το 26% από τη ζωική παραγωγή.

Τα γαλακτοκομικά προϊόντα (κυρίως φέτα) είναι ένα από τα βασικά εξαγωγίμα προϊόντα της χώρας μας τα οποία μάλιστα τη περίοδο 2000-2008 σημείωσαν ετήσιο ρυθμό αύξηση των εξαγωγών κατά 30% περίπου.

Η αρνητική εξέλιξη της παραγωγής πολλών αγροτικών προϊόντων σημειώνεται παράλληλα με την πολύ υψηλή μέση ετήσια αύξηση των εισαγωγών στην περίοδο 2000-2008. Για παράδειγμα, στην κατηγορία του ελαιολάδου σημειώνεται εντυπωσιακή αύξηση των εισαγωγών κατά την περίοδο 2000-2008 με μέσο ετήσιο ρυθμό 72%, έναντι πτώσης των εξαγωγών κατά 0,5% ετησίως, παρά την υψηλή και παγκοσμίως αναγνωρισμένη ποιότητα του Ελληνικού ελαιολάδου. Παρότι στον κλάδο λειτουργούν σήμερα ορισμένες μεγάλες επιχειρήσεις, η αναγκαία οργάνωση της παραγωγής και των εξαγωγών του τομέα αυτού δεν έχει ακόμη επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Συνολικά, το εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων παρουσιάζει έλλειμμα που αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 11% στη περίοδο 1998-2008. Επίσης, τα τελευταία έτη αυξάνεται με ταχύ ρυθμό και το εύρος των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων, που περιλαμβάνουν τώρα και εισαγωγές προϊόντων που παράγονται ευρέως και στην Ελλάδα (π.χ. όσπρια, εσπεριδοειδή, πατάτες, τομάτες, φρούτα, κ.ά.). Είναι προφανές ότι τα ξένα προϊόντα έχουν αξιοποιήσει τις ευκαιρίες από την ταχεία αύξηση της εγχώριας ζήτησης, τη δημιουργία της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και της παγκοσμιοποίησης και έχουν διεισδύσει με επιτυχία στην Ελληνική αγορά, κάτι που δεν ισχύει για τα Ελληνικά προϊόντα, τα οποία χάνουν μερίδιο τόσο στην εγχώρια όσο και στις ξένες αγορές παρά την αναμφισβήτητη φυσική ποιότητά τους και την γενικότερη προτίμησή τους από τους καταναλωτές.

Η μεγάλη πτώση του μεριδίου του αγροτικού τομέα στην παραγωγή συνοδεύθηκε και από την πτώση του μεριδίου του στην απασχόληση, από 30% το 1980 σε 17% το 1998 και σε 11% το 2008. Το ποσοστό αυτό εξακολουθεί να είναι πολύ υψηλότερο από το αντίστοιχο στην ΕΕ των 15 που ήταν 3,8% το 2004. Η σταδιακή απώλεια εισοδήματος των Ελλήνων αγροτών στη παραγωγή υπεραντισταθμίζεται από την απολαβή αυξημένων επιδοτήσεων και άλλων παροχών από την ΕΕ και το Ελληνικό κράτος. Συνολικά, οι κρατικές ενισχύσεις προς τον αγροτικό τομέα (συμπεριλαμβανομένων και των κοινοτικών επιδοτήσεων) εκτιμώνται στα €9,5 δις. το 2009, παρουσιάζοντας μέση ετήσια αύξηση κατά 7,3% στην περίοδο 2000-2009. Έτσι, οι συνολικές κρατικές δαπάνες στον αγροτικό τομέα ανήλθαν το 2008 στο 81% της ακαθάριστης αξίας της συνολικής παραγωγής του αγροτικού τομέα.

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική της ΕΕ (ΚΑΠ) εστιάστηκε έως τα τέλη του 1980 στην οργάνωση των γεωργικών αγορών και στη στήριξη των τιμών γεωργικών προϊόντων. Από το 1993 και μετά, εξελίχθηκε σε ένα πιο γενικευμένο σύστημα άμεσων ενισχύσεων (π.χ. ανά στρέμμα) με στόχο την αμεσότερη στήριξη του γεωργικού εισοδήματος. Αυτό προκάλεσε σημαντικά προβλήματα, όπως ανισορροπίες μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, ταχεία αύξηση των δαπανών της ΚΑΠ και άνιση κατανομή ενισχύσεων, σε επίπεδο χωρών ή παραγωγών. Ως εκ τούτου, η ΚΑΠ αναθεωρήθηκε το 2006 με σημαντικές επιπτώσεις για την Ελλάδα. Σύμφωνα με το νέο σύστημα ενισχύσεων, η καταβολή των επιδοτήσεων είναι αποσυνδεδεμένη από την παραγωγή. Δεν συνδέεται πλέον ούτε με το είδος της καλλιέργειας ούτε με την ποσότητα παραγωγής και περιλαμβάνει το σύνολο των άμεσων ενισχύσεων που εισέπραξε κατά μέσο όρο ο παραγωγός στην περίοδο 2000-2002. Σκοποί της ΕΕ είναι πλέον ο εξορθολογισμός του αγροτικού τομέα, η καταπολέμηση της φτώχειας, η ενίσχυση της απασχόλησης, η ισότητα ευκαιριών και η ανταπόκριση στις απαιτήσεις για ποιοτικά και ασφαλή για την υγεία προϊόντα. Συνέπεια των μεταβολών της ΚΑΠ, ήταν η μείωση των Ελληνικών καλλιεργούμενων εκτάσεων για προϊόντα όπως ο καπνός και τα ζαχαρότευτλα.

Οι κυριότεροι λόγοι της αδυναμίας του αγροτικού τομέα για γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή είναι οι ακόλουθες:

- Το μικρό μέγεθος και η οικογενειακή μορφή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- Η ηλικιακή διάρθρωση και το μορφωτικό επίπεδο των αγροτών
- Ο χαμηλός ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας
- Οι υπερβολικές επενδύσεις των αγροτών σε μηχανολογικό εξοπλισμό

Η έλλειψη επιχειρηματικότητας και ο εθισμός/εξάρτηση των αγροτών και παραγωγών στις επιδοτήσεις και τις κρατικές ενισχύσεις προκαλούν:

- Αδυναμία προσαρμογής των καλλιεργειών και αγκίστρωση σε «παραδοσιακά» προϊόντα
- Αδυναμία προώθησης των προϊόντων στις αγορές
- Αδυναμία οργάνωσης των παραγωγών
- Αδυναμία αξιοποίησης των ανταγωνιστικών Ελληνικών προϊόντων με αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας
- Μη αξιοποίηση των συμβολαίων παραγωγής και των προσυμφωνημένων τιμών

Η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, του παραδοσιακού αλλά συνάμα και σημαντικού αυτού κλάδου της Ελληνικής οικονομίας θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από:

- Την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και τον προσανατολισμό των αγροτών/παραγωγών, σε συντονισμό με στοχευμένες και συντονισμένες δράσεις με την Πολιτεία για μέσο/μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και απαγκίστρωση από την στήριξη στις επιδοτήσεις και τις κρατικές ενισχύσεις που θα μειώνονται συνεχώς
- Την προσαρμογή των καλλιεργειών σε προϊόντα όπου υπάρχει διεθνής ζήτηση αλλά και καλύτερες τιμές λόγω καλύτερης ποιότητας (βιολογική καλλιέργεια, υγιεινή διατροφή χαμηλών λιπαρών κλπ)

- Τη συντονισμένη προώθηση των προϊόντων στις στοχευμένες αγορές, την ενίσχυση της οργάνωσης των παραγωγών και του ελέγχου ποιότητας. Ήδη υπάρχουν παραδείγματα Ελληνικών γεωργικών επιχειρήσεων και συνεταιρισμών που λειτουργούν με εξαιρετική επιτυχία
- Τη διασύνδεση της αγροτικής παραγωγής με την έρευνα και τις νέες τεχνολογίες
- Τη συγκρότηση και λειτουργία «Ομάδων Παραγωγών» επιχειρηματικού τύπου, στα πρότυπα που στηρίζει η ΚΑΠ, με στόχο την εκλογίκευση, ποσοτικά και ποιοτικά, της προσφοράς, την πραγματοποίηση συλλογικών επενδύσεων και την εφαρμογή συμφωνημένων - με τα μέλη και τους πελάτες τους - ποιοτικών και περιβαλλοντικών προτύπων. Με τον τρόπο αυτό θα συναλλάσσονται με το εμπόριο και τη βιομηχανία ως αξιόπιστοι και διαπραγματευτικά ισχυροί εταίροι. Είναι πλέον φανερό ότι ο κύκλος της υφιστάμενης εγχώριας αγροτοσυνεταιριστικής δομής έχει κλείσει οριστικά

Συμπερασματικά, οί Έλληνες αγρότες έχουν το πλεονέκτημα της παραγωγής υψηλής ποιότητας προϊόντων, που προτιμούνται από τους καταναλωτές, καθώς και ένα φυσικό περιβάλλον που παρέχει μεγάλες δυνατότητες για παραγωγή ποικιλίας γεωργικών προϊόντων ποιότητας. Προαπαιτείται, όμως, καλύτερη οργάνωση σε επιχειρηματική βάση για καλύτερη ανταπόκριση στις μεταβαλλόμενες συνθήκες των διεθνών αγορών.

4. ΕΠΑΝΑΚΤΗΣΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΣΤΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ

Η αντιμετώπιση των δημοσιονομικών και αναπτυξιακών προβλημάτων της χώρας μας προϋποθέτει συναίνεση, συνέχεια και συνέπεια. Απαιτείται δέσμευση ότι οι δράσεις στις οποίες έχει καταλήξει η όποια κυβέρνηση μετά την απαραίτητη κοινωνική και πολιτική συναίνεση θα μπουν σε τροχιά υλοποίησης. Το πρόβλημα δεν είναι αμιγώς οικονομικό, έχει κοινωνικό περιεχόμενο και είναι πολιτικό ως προς την εφαρμογή του.

Σήμερα παρατηρείται μια βαθειά κρίση εμπιστοσύνης στους θεσμούς γενικότερα, στη πολιτική ειδικότερα, καθώς και στη δυνατότητα υλοποίησης των σοβαρών τομών που απαιτούνται προκειμένου να εισέλθει η χώρα σε μία νέα φάση οικονομικής ανάπτυξης μετά το πέρας της τρέχουσας, επώδυνης οικονομικής κρίσης.

Ενδεικτικά αναφέρεται η υποβάθμιση της θέσης της χώρας στην παγκόσμια κατάταξη, ως προς τους δείκτες διαφθοράς, από την 49η το 2003, στην 57η θέση το 2008, σύμφωνα με το Transparency International.

Είναι αναγκαία η αποκατάσταση εμπιστοσύνης σε βασικές αξίες της δημοκρατίας μας: στη δικαιοσύνη, στην εντιμότητα, στη διαφάνεια, στην αλληλεγγύη, στην ασφάλεια, στην αξιοκρατία, στη φερεγγυότητα. Γι' αυτό το λόγο, μια νέα αναπτυξιακή τροχιά και πορεία δεν είναι απλώς και μόνο θέμα μεταρρυθμιστικών προτάσεων.

Οι πολίτες προσδοκούν ότι οι μεταρρυθμίσεις θα επιφέρουν ριζικές αλλαγές στην οικονομία, θα μειώσουν ορισμένα προνόμια που αποκτήθηκαν εις βάρος του κοινωνικού συνόλου. Περιμένουν νέα οικονομικά προγράμματα, που θα παρέχουν περισσότερες ευκαιρίες και λιγότερες αγκυλώσεις.

Η σύγκριση με τις επιδόσεις άλλων οικονομιών και κοινωνιών που

έχουν ήδη προβεί σε αυτές τις μεταρρυθμίσεις θα βοηθήσει να μειωθεί η φοβία έναντι των αλλαγών, που τις περισσότερες φορές δεν είναι τίποτα άλλο παρά η επιδέξια κινδυνολογία όσων θέλουν να διατηρήσουν τα ιδιοτελή οφέλη τους.

Στο παρελθόν έχουν γίνει ορισμένες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες από τις περισσότερες κατά καιρούς κυβερνήσεις, και η Ελλάδα σήμερα είναι μια διαφορετική χώρα από ότι ήταν 30-40 χρόνια πριν. Παρόλα αυτά είναι γεγονός ότι η πολιτική σε γενικές γραμμές χαρακτηρίζεται από:

- Μικροδιαχείριση με βραχυπρόθεσμο ορίζοντα, παρά από μια μακροπρόθεσμη και σταθερή μεταρρυθμιστική προσπάθεια
- Τη φοβία του πολιτικού κόστους, των συντεχνιακών πιέσεων και πελατειακών σχέσεων που εμποδίζουν την υλοποίηση νέων ιδεών
- Έλλειψη καθαρών προτεραιοτήτων και ανελλιπή έως και ανειλικρινή επικοινωνία
- Ελλιπή προβολή θετικών προτύπων δημιουργίας και επιτυχίας

Γι' αυτούς τους λόγους και ανεξάρτητα των ειδικών προτάσεων που έχουν παρουσιαστεί εδώ, η υλοποίηση ενός σοβαρού μεταρρυθμιστικού προγράμματος πρέπει να ορίζεται από:

1. Ένα μακροχρόνιο και σταθερό πλάνο σε βάθος χρόνου, τουλάχιστον 10ετίας, και με σκοπό όχι την επόμενη πολιτική εκλογή, αλλά τη μεταρρύθμιση αυτή καθαυτή
2. Καθαρές και εμφανείς προτεραιότητες και παρακολούθηση με δείκτες απόδοσης και προόδου
3. Τον ορισμό υπευθύνων, για παράδειγμα μόνιμων υφυπουργών με θητεία, για κάθε δράση με μακροχρόνιο ορίζοντα
4. Τη δημιουργία ενός επιτελικού οργάνου σχεδιασμού και παρακολούθησης
5. Την εκπόνηση λεπτομερούς στρατηγικής για τους επιμέρους το-

μείς της οικονομίας και της οργανωτικής δομής που απαιτείται για την υλοποίησής της

6. Τη συναίνεση του πολιτικού συστήματος της χώρας, τουλάχιστον ως προς το στόχο και το αποτέλεσμα
7. Την αποφασιστικότητα, ακόμα και αν απαιτούνται επί μέρους συγκρούσεις, ακόμα και με τίμημα το πολιτικό κόστος
8. Την εκτίμηση και τον υπολογισμό κόστους-οφέλους για να γίνουν κατανοητές και αποδεκτές οι προσπάθειες αυτές
9. Τη συνεχή επικοινωνιακή διαχείριση του έργου
10. Τη συνειδητή πάταξη της ανομίας, της ατιμωρησίας και της διαφθοράς

Το κόστος υλοποίησης του προτεινόμενου μεταρρυθμιστικού προγράμματος είναι χαμηλό και έχει χαρακτήρα κυρίως επενδυτικού κόστους που εξ ορισμού έχει μακροχρόνιο ορίζοντα. Η αλλαγή και μεταρρύθμιση εμπεριέχει βεβαίως και στοιχεία κόστους για ορισμένες κοινωνικές ομάδες που θα χάσουν ορισμένα προνόμιά τους. Το όφελος όμως για το κοινωνικό σύνολο θα είναι πολύ μεγαλύτερο. **Στην πραγματικότητα, η προτεινόμενη μεταρρύθμιση δεν είναι ζήτημα εύρεσης νέων πόρων. Είναι θέμα αποτελεσματικής και σωστής κατανομής υπαρχόντων.**

Τα δυνητικά οφέλη είναι όντως πολλαπλά. Μόνο η βελτίωση του ρυθμιστικού πλαισίου, το «άνοιγμα» των κλειστών επαγγελματιών και η μείωση του διοικητικού βάρους έχει εκτιμηθεί ότι, σε βάθος χρόνου, έχει όφελος τουλάχιστον 10% του ΑΕΠ, διευκολύνοντας δραστικά τη δημοσιονομική προσαρμογή και την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων.

Μερικά βέβαια έχουν γίνει. Πιο πολλά έχουν ειπωθεί. Από τις παραπάνω δράσεις αρκετές βρίσκονται σε επίπεδο εξαγγελίας ή σχεδιασμού. Απομένει, όμως, η πραγματική υλοποίηση.

Πιστεύουμε ότι η δημοσιοποίηση και κατάθεση ενός τέτοιου προγράμματος μεταρρύθμισης και ανάπτυξης, ειδικότερα στην ΕΕ, θα αυξήσει σημαντικά την **εμπιστοσύνη** προς τη χώρα μας. Στο παρελθόν, η Ελ-

λάδα πέτυχε τα μέγιστα όταν υπήρχε *εξωγενής παράγοντας και πίεση* όπως π.χ. με την ένταξη στην ΕΕ (ΕΟΚ) και την ΟΝΕ. Στη σημερινή συγκυρία όμως, αυτός ο παράγοντας λείπει και αυτό καθιστά το έργο πιο δύσκολο. Καλούμαστε μόνοι μας να επιτελέσουμε αυτή τη μεταρρύθμιση με τη στράτευση των δικών μας δυνάμεων και βασισμένοι στην πίστη ότι αυτό είναι αναγκαίο.

Η δημιουργία μιας δίκαιης κοινωνίας ίσων ευκαιριών, αλλά και η ομαλή κοινωνική μετάβαση στο νέο αναπτυξιακό πρότυπο είναι το ζητούμενο σε μια εποχή όπου λείπει το όραμα. Η παρούσα Έκθεση φιλοδοξεί να συμβάλλει στη συζήτηση για τη δημιουργία ενός νέου οράματος για την Ελλάδα.

Η συγκυρία είναι μοναδική, αφού η κοινωνία αγωνιά και είναι έτοιμη να δεχθεί μια ριζοσπαστική αλλαγή πορείας αλλά και οι Ευρωπαίοι εταίροι μας πιέζουν για μια νέα τέτοια πρόταση που να βασίζεται σε αξιοπιστία και αποφασιστικότητα. Είναι σήμερα η ώρα των μεγάλων αποφάσεων. Θα είναι ιστορικό λάθος να μην αξιοποιηθεί από την πολιτική ηγεσία της χώρας.

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2009

Νίκος Βρεττός
Διευθύνων Σύμβουλος
The Boston Consulting Group

Γιάννης Στουρνάρας
Καθηγητής Οικονομικών Πανεπιστημίου Αθηνών
Επιστημονικός Διευθυντής IOBE

ΠΗΓΕΣ

The Boston Consulting Group, IOBE, Eurostat, Economic Freedom World Annual Report, World Bank, ΕΣΥΕ, I/B/E/S, Bloomberg, Nomosnet, Global Competitiveness Report, Invest in Greece, Directorate General Taxation and Customs Union Tax Policy UK, KPMG, ΟΟΣΑ, ΕΥ, Τράπεζα της Ελλάδας, ΚΕΠΕ, ΟΠΕΚ, ICAP, ΣΕΒ, ECB, European Industrial Relations Observatory, ΙΚΑ, ΕΙΥ, PISA, IN.E, IDA, National Institute of Economic and Social Studies UK, Euromonitor, Ευρωβαρόμετρο, World Competitiveness Yearbook, ΣΕΤΕ, IMD, European Commission, The Brookings Institute, Ελληνική Κυβέρνηση, IMF, Groningen Growth and Development Centre, Eurobank Research, FT, S&P Global Report, Bank of Italy, Wall Street Journal, WEF, Transparency International, The Heritage Foundation, EREC, Government of Catalonia, California Business Round Table, Doing Business (WB and International Finance Corp.), Forbes Global, Fortune, E&Y, International Institute of Strategic Studies, Thomson Datastream, Alpha Bank, Factiva, ΕΤΕ, Petrofin Research, Ναυτεμπορική

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

ΑΞΟΝΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΜΙΑΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Με την παρούσα Έκθεση προτείνεται ο σχεδιασμός ενός συνεκτικού δεκαετούς διάρκειας τουλάχιστον προγράμματος ανασυγκρότησης της Ελληνικής οικονομίας μέσα από την υιοθέτηση νέων σύγχρονων όσο και δοκιμασμένων προτύπων για τη φορολογία, την κοινωνική ασφάλιση και τις εργασιακές σχέσεις. Τα νέα πρότυπα θα πρέπει να εξυπηρετούν διάφορους βασικούς στόχους, δηλαδή να είναι ορθολογικά, διαφανή, κοινωνικά δίκαια, αναπτυξιακά και, τέλος, να συμβάλλουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας. Παράλληλα, προτείνεται ο ορθολογικός επανασχεδιασμός της δημόσιας διοίκησης ώστε να καταστεί περισσότερο αποτελεσματική, χρήσιμη για τους πολίτες, και εργαλείο υλοποίησης του εκάστοτε κυβερνητικού σχεδιασμού.

Παρουσιάζεται, λοιπόν, μια πλήρης, κατά το δυνατόν, πρόταση εξειδικευμένων στόχων και 123 δράσεων και ένα εργαλείο δουλειάς προς την πολιτική ηγεσία φιλοδοξώντας παράλληλα να συμβάλλει στη συζήτηση για ένα νέο όραμα πού έχει ανάγκη ο τόπος.